

משנת השבוע

פרשת דברים תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון מ"א]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ה

ליקוטי מגיד משנה..... ז

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יא

שיעורי הלכה..... כח

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... לה

ניצוצי הדף..... לו

מערכת המשנה..... לט

הילולא דצדיקא..... מא

מגיד משנה לנוער..... מט

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	ז' מנ"א
מצוה רמז:	דיני ערלה
שבת קודש:	ח' מנ"א
מצוה רמז:	דיני נטע רבעי

פרשת ואתחנן

יום ראשון:	ט' מנ"א
מצוה רמז:	לא תאכלו על הדם
יום שני:	י' מנ"א
מצוה רמז:	שלא לנחש
יום שלישי:	י"א מנ"א
מצוה רנ:	שלא לעונן
יום רביעי:	י"ב מנ"א
מצוה רנא:	לא תקיפו פאת הראש
יום חמישי:	י"ג מנ"א
מצוה רנב:	לא להשחית פאת הזקן

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת דברים

עבה"י לאר"י, הגם שהי' ארץ מואב מלפנים.

אבל בני ישראל שעתידים היו לעלות לארץ ישראל - ארץ שבעה עמים, הי' להם עוד מעלה, סגולת אר"י. וכשהגיעו לעבר הירדן נתעלו במעלה ראשונה מעלת עבר הירדן, ולפי שהיו עתידים ליכנס לארץ ונתקברו לארץ ישראל נתעלו עוד במעלות יתירות שיזכו להם במואב לארץ.

ואמרו ז"ל (פסחים נב:) שלש ארצות לביעור - יהודה ועבר הירדן והגליל. ובגמ' (סנהדרין יא:) על שלשה ארצות מעברין את השנה - יהודה ועבר הירדן והגליל. וברש"י, שמעבר הירדן נמי מביאין עומר. אבל הר"ן (נדרים כ"ב) כתב דעבה"י לא נתקדש בכל הקדושות. וכיון שהגיעו בני ישראל לעבר הירדן ונתעלו במעלה גדולה עד שהי' חד מינן כתרי מינייהו, נמצא כל אחד נעשה כארבע, שהרי חד מינייהו כתרי מינן הו"ל, וחד מינן כתרי מינייהו הו"ל ארבע או שש, ודיברו מזה האחרונים ז"ל.

וידוע שכוכבי השמים נראים כקטנים בעינינו לרב המרחק מן הארץ הגשמי שלנו. ואפ"ה הכוכב היותר קטן, גדול הוא כמה פעמים מן העולם. וראה משה רבינו כי בני ישראל נמשלו

ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב" (א:י). וי"ל לשון "והנכם היום וגו'", היל"ל "והנכם ככוכבי השמים לרוב", ומ"ש היום או מחר.

ונראה לפמ"ש ז"ל עה"פ "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת" (שם:ה), ופירש"י בשבועים לשון. ולמה דוקא עכשיו. וכתב השפ"א ז"ל לפי שהתקרב משה לאר"י, ועבר הירדן הי' לו סגולות של אר"י, ואוירא דאר"י מחכים (ב"ב קנח:). ולכן כיון שבא לעבר הירדן, השיג השגות חדשות גדולות, והואיל לבאר התורה מחדש לפי ההשגות האלו.

ויש להוסיף 'בעבר הירדן בארץ מואב' דוקא שטיהרו בסיחון ונעשה חלק מאר"י, ואמרו ז"ל (כתובות עה.) וחד מינייהו [פי' החברותא: מבני אר"י] עדיף כתרי מינן [פיקח ובקיא כשנים מבני בבל, כיון שזכות הארץ מסייעתו] וכו' וחד מינן [מבני בבל] כי סליק להתם [לארץ ישראל] עדיף כתרי מינייהו.

והנה משה רבינו לא נכנס לארץ ישראל, רק הגיע לעבר הירדן ולא הי' עתיד ליכנס בארץ. ואפ"ה זכה ונתעלה במעלות אשר לא קם בישראל כמשה (עי' דברים לד:י), והשיג השגות אלו רק מסמיכות

ולחנ"ל נראה דאדרבה, שראה בבני ישראל שהם היו ממעטים עצמן ומעטפים בטליתם שלא יכירו ולא ירגישו רוב קדושתם. וכמ"ש בירושלמי והיו כ"כ גדולים בקדושתם עד שהיו יכולים להחבא גם מפני משה רבינו, ורק הקב"ה הכיר בהם. וכידוע מהגה"ק מראפשיץ שפעם עשה מעשה עם רבו מלובלין שהחבא עצמו כאיכר עד שלא הכיר בו רבו.

ולבן כאן כיון שראה משה רבינו גדלותם שנתעלו ביום הזה, חשב שזה מחמת חסרון בו, שהם נתעלו כ"כ עד שיכלו להחבא מאתו ולא הכיר. ולכן אמר "הבו לכם אנשים חכמים וידועים לשבטיכם", שאתם מכירין בהם שהם גדולים ממני וממעטים עצמן שלא יכירו בהם.

ויש לפרש בזה סמיכת הכתובים, "ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר אשר נשבע ה' לאבותיכם וגו' ולזרעם אחריהם ואמר אליכם בעת ההוא". והכוונה 'בעת ההוא', כיון שנתתי לכם את הארץ, היינו עבר הירדן ונתעלו במעלה גדולה, 'והנכם היום ככוכבי השמים' וכנ"ל. ופשוטו של מקרא 'בעת ההוא' קאי על זמן יתרו, ופשוט.

לכוכבים, שאפילו אותם שנראים כקטנים, אבל באמת הוא רק מחמת הריחוק. אבל הרואה אותם באמת בעומק הלב הנקודה הפנימית רואה כי הם מרובים לפי השגתם וגדלותם.

ובמ"ש בעי שנפל מהם רב [ו"יאמר למלאך המשחית בעם רב" (ש"ב כד:טז), ואמרו חז"ל (ברכות סב:) שמת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין. ועיין (סנהדרין קג:) שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו. וכשראה משה כן אמר "והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", דוקא היום שהגעתם לעבר הירדן, וחד מינן כתרי מינייהו, והבן.

ובזה נראה לפרש מה שאמר (שם:יג) "הבו לכם אנשים חכמים וידועים לשבטיכם ואתן אותם ראשים עליכם". ופרש"י שהם נכרים לכם, שאם בא אלי מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא זה ומאיזה שבט הוא ואם הגון, אבל אתם מכירין אותם.

והוא פלא - מי שנאמר בו "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב:ז) לא הכיר את מי שבא לפניו מעוטף בטליתו? ועוד, הרי בפ' יתרו בעצת יתרו העמיד להם דיינים.

מצוה יומית

מצוה רנב. לא להשחית פאת זקנו

י"ג מנחם אב תשפ"ה

דעת הסוברים שאיסור גילוח

רק כשיש שיעור כדי לכוף ראשן לעיקרן

שאלתו בשם כמה אברכים תלמידי חכמים שליט"א, מה שהתעורר אצלכם רצון לטכס עצה טובה להסיר חשש מכשול מגילוח בתער. כי יש רבים המקילים ומשתמשים במכונת גילוח, ויצא מעלתו עם חבריא קדישא לחדש על פי דעת מרן החתם סופר (או"ח סי' קנ"ד) בדעת הגאון בעל הנודע ביהודה (יו"ד תנינא סי' פ"ה) והצפנת פענח (נזירות פ"ה הי"א) והבשמים ראש (סי' י"ח). כי לדעת גאונים אלו האיסור גילוח בתער הוא רק אם יש שיעור בשיער כדי לכוף ראשן לעיקרן, אבל בלא זה מותר.

ולכן בדעתכם בדרך עצה להסיר מכשול, להודיע לאלה שבלאו הכי מקילים כבר להתגלח במכונה זו, שיגלחו זקנם יום יום, כדי שלא יגדלו שיעור כדי לכוף ראשם לעיקרם. ובערב שבת יגלחו עצמם סמוך להדלקת נרות, ובמוצאי שבת מיד בצאת השבת, ולכל הפחות יחמירו על עצמם לעשות כן. וביום טוב, וכן בימי העומר ובין המצרים, וכל זמן שלא יגלחו שני ימים, יגלחו זקנם באבקת סם, ויבחרו הרע במיעוטו, ויסמכו על אלו הגאונים, שבאופן זה אין איסור גילוח. והציעו הדברים לפני כמה תלמידי חכמים מורי הוראה מובהקים, וקצתם תמכו בזה, וקצתם פקפקו בדבר, ובקשתם לחוות דעתי העניה ולהכריע בזה.

אין לפרסם כדי שלא יעבור הרבה איסורים

מיהו לעצם הדבר, לפענ"ד אין להוציא

ולפרסם מודעה כזו, מפני כמה טעמים: א) כי הרי לדעת החתם סופר יש איסור גם פחות מכשיעור. ואם נפרסם הדבר, אדרבה אנו גורמים ומוסיפים להם איסור במה שמצווין להם לגלח בכל יום, או פעמים בכל יום, כי אפשר שבלי המודעה יגלח רק פעם אחת בשני ימים, ויהיה רק איסור אחד. ובודאי למעט באיסור עדיף ולא להוסיף ולהרבות, ולמה לנו להורות להם להוסיף גילוח בכל יום, אם יכול לבוא חלילה לידי איסור.

אין לפרסם שלא יבואו המחמירים להקל

ב) אם נפרסם מודעה כזו, אולי יראו אנשים אחרים שעד עכשיו החמירו על עצמם, ועד היום חשבו לאיסור גמור, ולאחר שיראו המודעה יחליטו בעצמם שכיון שהתירוהו הפרושים, על כרחך שזה רק חומרא, ויקילו לעצמם להתגלח גם כן במכונה זו. מצא שגורם לאחרים להקל בדבר שהחמירו כבר. וכמ"ש (שבת ד.) שאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיוכה חברך. גם כאן אין לנו ליכנס בספק זכות לאחד, שאפשר יגרום ספק חטא לחברו ולאחרים.

אין לפרסם שיטל לצאת תקלה

ועוד בו שלישיה, שאם נאמר להם על כל פנים לסמוך על ההיתר שבשיער שאין בו לכוף כדי ראשו לעיקרו אין איסור גילוח בתער, אם כן יבואו להקל לגלח גם בתער ממש, שאנשים לא יחלקו. ואפשר שיצא מזה חורבן, שיאמרו כבר התירו הפרושים. ודבר זה אחריות גדולה היא, וח"ו להקל

איכשר דרא, אבל לבעלי בתים אין להכריע לאיסור.

מכונת גילוח שלט אין לו דין תער

והנה כתבתי (משנה הלכות שם) כי המכונות גילוח יש להם דין מלקט ורהיטני, ולא דין מספרים. רק שיש חילוק בין המכונות, שבאותן מכונות שיש להם שני שורות שיניים זה לפנים מזה, ופעולתם שהפנימי עומד על מקומו ואינו נד, והחיצוני שהוא לצד השיער, זו מצד לצד הלוח ושוב על ידי זרם החשמל, אינם בכלל מספרים אלא בכלל מלקט ורהיטני, שהמכונה זו שוברת השערות הקצרות שנכנסות בין השיניים הללו במקום החלל, וכיון שהברזל העליון הנקרא שיניים העליונים זו ע"י זרם שדוחף אותו, הוא שובר את השיער בכח, ושוב נכנס שיער אחר כידוע. ולכן אין במכונות אלו כח לגלח זקן שהוא גדול, שאין זה מכונת גילוח, כי אינו מגלח אלא קוצץ.

ולכן לפענ"ד אין לזה דין של מספרים כעין תער, אלא דין מלקט ורהיטני, ולכן שב ואל תעשה עדיף. והשי"ת יטע בלבנו אהבתו ויראתו, ונזכה להדר פני זקן בכל ההידורים. (שו"ת משנ"ה חי"ט סי' קל"א)

בתער ממש, אפילו להמגלחים במכונת גילוח. ואם נאמר דגם זה נפרסם בתוך המודעה, שבתער ממש לכולי עלמא אסור, אם כן נמצאו דברי חכמים ללעג ולקלס, שממה נפשך האם הוא בכלל תער או לא.

אין לאסור במקום שרבים נוהגין להקל

ולעצם הענין לפענ"ד אין לנו אלא דברי הש"ך, אשר במקום שאין האיסור ברור, ורבים נהגו להתיר, ורבות מישאל נהגו לגלח במכונת גילוח, אין כח בדינו לאסור כל זמן שאין האיסור ברור. וכבר כתבתי מזה (שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ק"נ).

גם דנתי בזה עם ידיד עליון וידיד נפש כל חי, הגאון מוה"ר מ פיינשטיין (שליט"א) [זצ"ל] שלא רצה לאסור המכונות אלו. גם ידוע שהגאון מוה"ר רבי אהרן קאטלער זצ"ל לא מיחו בתלמידיו אשר גילחו במכונת גילוח. והגם שבודאי מי שיראת ה' נוגע בלבבו לא יגע בזקנו, והמגדל זקנו הוא סימן טהרה בישראל, וכמו שכתבתי (שם). אמנם לעצם הדין אין בנו כח לאסור להמקילים, וידוע שהרבה מחכמי אשכנז הראשונים הלכו בלי זקן. וראיתי צילום מבני הישיבות מיר טעלו ועוד, וכמעט לא ראו בחור עם זקן. הגם שברוך ה' בזה

ליקוטי מגיד משנה פרשת דברים

שני פרידות טובות של עמון ומואב

"ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וגו'" (ב:ט). אמרו בגמרא (ב"ק לח:), וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה ק"ו בעצמו. אמר, ומה אם מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה (במדבר כה:יז) "צרור את המדינים והכיתם אותם", מואבים עצמן לא כל שכן. אמר לו הקב"ה, לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי. שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן - רות המואביה ונעמי העמונית וכו'. וצ"ב כל הענין. ועוד, וכי לא ידע משה שעתיד לצאת דוד המלך ע"ה ממואב.

טעם שמשה רבינו לקח מן הערב רב

ונראה הנה כתיב (שם כג:) "ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ויקוצו מפני בני ישראל". וראיתי בפנים יפות (פ' בלק ד"ה ויגר) שכתב לפרש, למה מתחילה אמר 'מפני העם', ואח"כ 'מפני בני ישראל'. ותמצית דבריו, ש'העם' היינו הערב רב, ואמרו חז"ל (שער הפסוקים לרח"ו פ' שמות) הטעם שלקח משה הערב רב, מפני שאמר השי"ת (שמות יד:יג) "לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם", שעכשיו יוציאו ממצרים כל כח הקדושה. וכיון שראה משה שמחמת החפזון לא יכלו להתברר היטב, ונשאר עדיין קצת מעורב מן הקדושה בפסולת מצרים, ע"כ לקח את כל התערובות עם הפסולת, כדי שלא ישאר במצרים שום קדושה.

וזהו שאמר הקב"ה למשה שתי פרידות טובות, דהיינו רות המואביה ונעמה העמונית - אלו הם הכח הקדושה המעורב בתוך עמון ומואב. וכיון שראה מואב את הערב רב, היה מתירא פן יעשה משה רבינו כן גם בפרידות טובות, שיקח אח הפסולת המעורב, והיינו דכתיב "ויגר מואב מפני העם כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל", ופי' שהפחד מפני בני ישראל היה בראותם את העם כי רב הוא, היינו הערב רב, עי"ש.

משה רצה להשאיר רק המשפחות מהן יצאו פרידות טובות אלו

ודרשו חז"ל (ברכות לב.) על הפסוק (שם לב:יז) "לך רד כי שחת עמך", שזה קאי על הערב רב שהיו עם משה, כי הוא קיבלם מדעתו בלי ציווי מהקב"ה על זה. ובאמת מצינו שעל ידם נענשו ישראל. ולפ"ז מובן הגמרא, וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות, אלא נשא משה ק"ו בעצמו וכו'. פי' שהק"ו נשא ממעשה עצמו, שודאי ידע ג"כ כי שתי פרידות טובות עתידים לצאת ממואב, כי הרי הקב"ה הראהו למשה דור דור ושופטיו (ויק"ר כ"ו ז'). ובודאי ראה גם כאן שעתידין לצאת מהן שתי פרידות טובות, אלא שמשה חשב שבשביל פרידות אלו לא צריך להחיות שתי

אומות רשעות שלמות, אלא הוא יוציא רק את המשפחות בהן מעורבות פרידות טובות אלו, והשאר ימותו בחרב. וזה שעלה על דעת משה לעשות מלחמה מכח ק"ו שעשה.

הקב"ה אמר למשה מוטב להשאיר כל האומה של מואב, ובלבד שלא יכניס חלק מהם לתוך כלל ישראל

ע"ז השיב לו הקב"ה, לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי. פי' לא כשעלתה על דעתך כבר במצרים, שלקחת הערב רב מתוך שאר המצרים, וגם עכשיו אתה רוצה לקחת את המשפחות שמעורבות בהן הפרידות הטובות, ולהכניסם בתוך כלל ישראל. אבל זה לא עלתה על דעתי. וכמו שעלתה על דעתך גם בערב רב עמך, ולא הסכמתי להכניסם בכלל ישראל, ולא נמלכת בי אם לעשות כן. כך גם עתה, טוב להניח כל האומה, ובלבד לא להכניס בישראל מערב רב, שהם יזיקו ח"ו לישראל. ולכן גם בעמון ומואב אין להציל שתי המשפחות, אלא תניח האומה כולה בשביל שתי הפרידות טובות.

"חזון ישעיהו וגו' שמעו שמים והאזינו ארץ כי ה' דיבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן" (ישעי' א', הפטרה לפ' דברים). "צ"ב למה הביא ראיה משור וחמור. עוד צ"ע למה הפסיק באמצע דברי מוסר ואמר "ידע שור וגו'". גם לשון "ידע שור קונהו" צ"ע, במה ידיעתו. עוד יש לבאר ענין "וחמור אבוס בעליו", שהיה לו לומר 'וחמור אבוס שלו'.

שנאת חנם שקול כנגד ג' עבירות חמורות

נראה עפ"מ שאמרו חז"ל (יומא ט). בית ראשון שהיו עוברים על ג' עבירות והיה אהבה ביניהן, נתגלה קיצם. בית שני שהיו שומרי תורה ומצוות, והיה בהן שנאת חנם נחרב, ולא נודע קיצם. ללמדך שגדולה שנאת חנם יותר מע"ז ג"ע ושפיכות דמים. והדמיון הוא, כי מי שלקוי בשנאת חנם הרי יש בו גאווה, שאינו מתאים לו חבריו, ודבר זה הוא כמו ע"ז, כמו שאמרו (סוטה ד:). כל המתיהר כאילו עובד ע"ז. ובג"ע מצינו שכל המתגאה סופו נכשל באשת איש (שם ה.). ולשון הרע שהוא שפיכת למים, כי לשון הרע הורגת שלשה כידוע (ערכין טו.).

לבחון את חברו

והנה כשאדם רוצה לברר על חברו אם הוא באמת צדיק וישר, או ח"ו "שבע תועבות בלבבו" (משלי כו:כה), וקשה עליו מלאכת הבחינה, "כי האדם יראה לעינים" (ש"א טז:ז).^א

^א מובא בקב הישר (פרק נ"ב): והנה לפעמים האדם יראה לעינים, שאיש אשר הוא עוסק תמיד בתפלה בכוונה והולך בתפילין כל היום, אתה סובר בדעתך שהוא איש ישר וכשר, באשר שתמיד הוא עומד במלאכת שמים. אבל אין אתה יודע מה שהוא בלבבו.

ובוא וראה מה שהביא במדרש (פסיקתא רבתי) מעשה באיש עשיר אחד שהיה לו סך עצום ורב, והיה למדן מופלג וחסיד במעשיו. ולעת זקנתו היה בדעתו לילך וליסע לארץ ישראל. ובנסיעתו הגיע לעיר אחת, קהילה קדושה מערי הישמעאלים. וראה אדם אחד ושמו רבי אלכסנדר, שהיה רוב היום

וגם באדם שמקיים תורה ומצוות, עדיין לא ידע להבחין אם כוונתו בעשיית המצוות לשם שמים ובכוונה טהורה, או שמא תכלית עשייה זו כדי להתגאות, וכיוצא בו.

בהמתן של צדיקים

ונראה לפ"מ שאמרו (אבות דרבי נתן פ"ח ה"ח) כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים, כך בהמתן היו חסידות. אמרו גמליו של אברהם אבינו לא נכנסו לבית שיש בו עו"כ, שנאמר (בראשית כד:לא) "ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים", מלמד שלא נכנסו לבית לבן הארמי עד שפינו כל העו"כ מפניהם. מעשה בחמורו של רבי חנינא בן דוסא שגנבוהו לסטים וכו', ולא היה אוכל ושותה וכו'. לפיכך אמרו כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן חסידות כמותן.

מעשה יוחנן בן תורתא

ואיתא (עי' ריטב"א יומא ט., פסיקתא רבתי י"ד) מעשה בחסיד אחד שמכר שורו לעכו"ם,

בבית כנסת עוסק בתפלתו ועומד בטלית ותפלין, והיה סובר בדעתו שהאיש הנ"ל שעוסק בתפלתו הוא איש כשר ונאמן. והמתין האיש העשיר עד שסיים תפלתו, ואמר לו: בבקשה ממך, באשר שאני היום מארץ נכריה, והארץ היא משובשת בגייסות וחיילות, ומתירא אני ליסע עם הממון שלי מחמת אחריות הדרך, קח מאתי הממון עם האוצר - כלי כסף וכלי זהב תחת ירך עד בואי אליך, כי בדעתי ליסע בעצמי להכין לי איזה עיר ובית לישב בארץ ישראל. והשיב לו רבי אלכסנדר: טוב הדבר, תן לי את ממוןך עם הארגז, ואני אציג המטמון שלך בתוך החדר אשר אוצרותי שמה. ואתה לך לשלום לארץ הקדושה, והבטיח לו כשיחזור לבוא אליו, אזי יתן לו את הפקדון במילואו. וכן עשה העשיר, ונתן לו הארגז עם המעות וכליו.

והלך העשיר עם אשתו לשלום לארץ ישראל, ובחר לישב בקהילת קודש חברון. וחזר בעצמו אחר הממון ופקדון שלו. וכאשר ביקש העשיר פקדונו מרבי אלכסנדר המתפלל בתפילין וטלית, כיחש בו האיש, ואמר: לא ידעתי, ומעולם לא ראיתיך בעיני. וחרד האיש העשיר מאד, ונפל על פניו ובכה, והתחנן לו. והאיש אטם אזנו ממנו, והעזיז פניו וקילל אותו ואמר שמעולם לא לקח ממנו שום פקדון, והלך העשיר ממנו בפחי נפש, והלך לבית הכנסת. ונשא לבו אל השמים, ואמר: רבש"ע, אתה אדון הכל, עליך יש לי תרעומות. כי סבור הייתי, שהאיש אלכסנדר הוא צדיק גמור, באשר שראיתי אותו מעוטף טלית ותפלין רוב היום, ועומד ומתפלל לפניך בכוונה גדולה. ועכשיו אני רואה, שהוא עושה הכל ברמאות, ואין לבו שלם אתך. לכן אני מוסר דיני לשמים, שתנקום את נקמתי ממנו, כדי שידעו הכל ירך הגדולה והגבורה. אין לי שום תרעומות על שום בריה כי אם עליך. ובכה בלב נשבר ומר.

מיד נגלה אליו אליהו הנביא, ואמר לו: אל תירא, לך אצל אשתו, ואמר לה סימן, שאכל זה הפסח הוא ואשתו חמץ. וגם סימן שני אמר לה בשביל בעלה, שאכל גם ביום הכיפורים בהשכמה קודם שהלך לית הכנסת. וכשהלך בעלה אלכסנדר לחוץ לשוק באיזה משא ומתן, הלך האיש העשיר לאשתו, ואמר לה הסימנים הנזכרים. וסברה אשתו שבעלה צוה כן, ותיכף הלכה והחזירה לו הפקדון, והלך העשיר בשמחה ובטוב לבב לדרכו לשלום.

כשבא אלכסנדר לביתו, סיפרה לו אשתו איך שנתן העשיר הסימנים, והיא החזירה לו הפקדון. אז אמר אלכסנדר כאשר נתפרסם הדבר שהוא רשע גמור, הלך והמיר דתו הוא ואשתו, ימ"ש. ועל כן אל יראה האדם לעינים לסמוך על האדם, שהוא עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפיניח. אלא יראה האדם, מי שהוא צדיק ועומד בצדקתו בממון, שאינו מבקש ממון של אחרים, זהו צדיק גמור.

וערב שבת בין השמשות הפסיק מלעשות עבודה. בא העכו"ם לאותו חסיד וטען כי מקחו מקח טעות הוא. הלך החסיד לבהמה, ולחש באזנו של השור, והתחיל לעבוד. שאל העכו"ם מה לחש לו. והשיב לו שאמר לו שעד עכשיו היה ברשותו, וכיון שמצווה הוא על שביתת בהמתו, ולכן גם השור לא עשה מלאכה. אבל עכשיו שמכרו לעכו"ם שאינו מצווה על השביתה, מותר לו לעשות מלאכה, והתחיל השור לעבוד. אותו עכו"ם כשראה כן, הלך והתגייר ולמד, וזכה לתורה וקראו לו 'יוחנן בן תורתא', שהשור גרם לו להיות צדיק.

הנביא אמר שיקחו מוסר מבהמה שעושה רצונו של השי"ת

לפ"ז נראה שזהו כוונת הנביא בצעקתו "בנים גידלתי ורוממתי", כלומר שהם בנים שגדולים ונתרוממו מכל עם ולשון, "והם פשעו בי". ואת"ל מי יודע אם פשעו בי או לא. לכן קאמר "ידע שור קונהו", שהשור מודיע מי הוא קונהו במה שבערב שבת אינה עושה מלאכה. וכיוצא בו "וחמור אבוס בעליו", שאינו אוכל מאבוס בעליו מה שאינו מעושר, שמחמיר על עצמו היה. אבל איסורין ודאי אין הקב"ה מזמין תקלה על ידן.

וזה שאמר "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו", ו'ידע' מלשון מידע ידיע (ברכות מג: ועומ"ק), כלומר ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, שהשור והחמור מודיעין על הקונה שלהם ועל הבעלים שלהם כיצד והיאך מתנהגים הבעלים שלהם - שאם הבעלים מתנהגים כראוי, גם השור אינו עושה מלאכתו בשבת, ואם הבעלים מתנהגים כשורה באכילה, גם החמור מחמיר על עצמו, והיינו אבוס בעליו. ואם נמצאים שור וחמור שאינם מקפידים באלו הדברים, הרי הם מעידים בכך על חסרון הבעלים. וזהו "הוי גוי חוטא עם כבד עון", ולכן מולידים גם "זרע מרעים בנים משחיתים", כי זה בזה תלוי. ובודאי אם הבהמה מתנהג כשורה מעיד כי בעליו אדם ישר הוא.

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פ' דברים תשפ"ד

יום ה' - שיעור חומש רש"י

עם מסיבת לחיים לרגל הילולת הארי הק'

ולא ל"ח. ואף שהאריז"ל היה קדוש מרחם ונתמלא כל העולם כולו אורה מיום הולדו, עכ"ז כדי לתקן טומאת בלעם צריך על כך כח התורה דייקא, וזה מתחיל בשנה החמישית, כשנעשים בן חמש למקרא. ונמצא לענין זה החשבון מכון ל"ד שנים דייקא ולא ל"ח.

האר"י הקדוש השיג הרזן דרזן של פרשת בלעם והאתון

וע"פ דברי הישמח משה נוכל להבין מה שמסופר בשבחי האר"י (ד): שרבינו אברהם הלוי מצא להאריז"ל שהיה מרחיש בשפתיו בתוך השינה, והלך והטה את אזנו ע"ג פה האר"י ז"ל לשמוע מה שהוא מדבר, ובתוך כך ניעור האר"י משינתו, וראה שרבינו אברהם הלוי עומד על גביו.

אמר לו הרב, מה אתה רוצה בכאן. אמר לו, ימחול לי האדון אך ראיתי לכבוד תורתו מרחיש בשפתיו, והטיתי את אזני כדי להקשיב מה שמדבר הרב. אמר לו האר"י ז"ל, תמיד כשאני ישן, נשמתי עולה למעלה דרך שבילים ונתיבות הידועים לי, ומלאכי השרת באים כנגדי, ומקבלים נשמתי ומביאים אותי לפני מטטרו"ן שר הגדול, והוא שואל אותי לאיזה ישיבה אני רוצה לילך, ובאותם הישיבות מוסרין לי רזי וגו' התורה אשר מעולם לא נשמעו ולא נודעו, אף בזמן התנאים ע"ה.

האר"י הקדוש תיקן בל"ד שנים כל מה שקלקל בלעם הרשע

היום בלילה ה' אב, חל יומא דהילולא קדישא של רבינו האר"י הקדוש, זכותו הטהור יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. בספה"ק ישמח משה (פ' בלק) כתב דברים נפלאים מאד: במוצאי חג השבועות, אלי דבר יגונב בחלומי, דהאריז"ל חי ל"ד שנים, משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים דחי, כמבואר בגמ' (סנהדרין קה:): דחי ל"ד שנים.

ואתבונן אלי בבוקר, והנה הוא אמת, דבלעם הרשע פעל השמדיות ע"י חטא פעור, נפערו לגזור עליהם שמדיות. והיינו "איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים" (במדבר כד:יד), והבן זה. והאר"י ז"ל תיקן שלא יהיו שמדיות, והבן זה. עכ"ה"ק.

נברו הרה"ק מסאטמאר זי"ע מביא בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' ל' אות ח') שאחד הקשה לו על דברי זקינו הישמח משה, שהאר"י ז"ל חי ל"ד שנים לתקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים, שהרי בס' שם הגדולים (אות י', של"ב) ובס' שבחי האר"י מבואר שהאר"י ז"ל חי ל"ח שנים.

ומתריץ הדברי יואל, שהאריז"ל התחיל לתקן מה שקלקל בלעם הרשע, רק בהיותו בן חמש למקרא, ונמצא שהם היו רק ל"ד שנים

ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב

בריש פרשתן כתיב (דברים א:א) "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב". ופירש"י, אלה הדברים – לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל.

ובמדרש (פסיקתא וטרטא לקח טוב א') איתא, טוב להם לישראל לשמוע גערת חכם, שנאמר (משלי כד:כה) "ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב". כלומר על המוכיח ועל המקבל התוכחה, שכיון שקיבלו תוכחתו של משה רבינו זכו לברכה, שנאמר (דברים א:יא) "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם".

וביאר זקני הגה"ק הבית שערם זי"ע דברי המדרש, דהנה יש שני סוגי תוכחה: א) שמוכיחו ומדבר אתו קשות על עשותו הרע בעיני ה', ומחפרו ומגדפו על זה. ב) שמלביש את דברי התוכחה במחלצות פסוקים ומדרשים, ועי"ז הוא מוכיחו ברמז. וההבדל ביניהם הוא, שאם ידבר אתו קשות, יתכן שיחרו אפו של המוכח ויבזה את המוכיח. ואולם אם ידבר אליו בשובה ונחת, דברי חכמים אשד בנחת ישמעון, ויעטף לו את דברי התוכחה במעטה של פסוקים ופשטים ורמזים, אז המוכח יקבל בנחת את דברי התוכחה באהבה ובנעימה, ועוד יברך את המוכיח על זה, על השקפתו והשגחתו עליו לטובה.

והנה ממש רבנו עליו השלום אנו למדים, שצריך להוכיח באופן השני, דהיינו ברמז כמו שפירש"י ז"ל בפרשתן, שבכל תיבה

אמר לו מורינו הרב אברהם הלוי, אולי יגלה לי הרב מה שלמדו לו עתה בזה הפעם. התחיל האריז"ל לשחק ואמר, אני מעיד עלי שמים וארץ, אילו הייתי דורש שמונים שנה רצופים בלי גוזמא, לא יכולתי לסיים מה שלמדתי בזה הפעם בפ' בלעם והאתון. ע"כ.

לא קם צישראל כמשה

והרברים עולים בקנה אחד עם דברי הישמח משה, שהאריז"ל הגיע לתקן את מה שקלקל בלעם הרשע, ולכן גילו לו מן השמים הסודות הנוראים של פרשת בלעם והאתון. ואפשר לומר, שהצד הקדושה שהיה בבלעם – הנבואה, התגלה להאר"י הקדוש מפני שתיקן מה שקלקל בלעם, ובכח זה זכה האריז"ל לבחינת נבואה.

והנה מסופר שפעם אחת שאלו להרה"ק הבעל התניא זצוק"ל, איך יתכן שהאר"י הקדוש השיג וראה יותר ממה שראה משה רבינו. והשיב הבעל התניא, שמשה רבינו בשעתו ובדורו עוד לא היה יכול להשיג מראה זו, ורק האר"י הקדוש בדורו כבר היה יכול להשיג את זה.

ועוד אפשר ליישב עפ"מ שאמרו במדרש (מדרש אגדה פ' בלק כד:טז) עה"פ "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לד:י) בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם. וגם שלשה דברים היה בלעם גדול ממשה. ע"כ, ויעויין שם עוד.

ולפ"ז אפשר לתרץ, שהיות והאר"י הקדוש זכה לקבל צד הקדושה והנבואה של בלעם, מאחר שתיקן את מה שקלקל בלעם, לכן יתכן באמת שזכה לראות יותר ממה שראה משה, שהרי בלעם היה גדול ממשה בשלשה דברים. כמובן שאין לנו שום השגה בדברים קדושים ועליונים אלו, אך תורה הוא וללמוד אנו צריכים.

וזהו 'אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובר', ע"י דברי תוכחת מוסר. אבל התפלל דוד, 'הצילני מדמים', שלא אכשל לבייש ע"י התוכחה שהוא כשופך דמים, רק 'תרנן' לשוני צדקתיך' שהיא תורה שנקראת צדקה, כדכתיב (דברים לג:כא) "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". וע"י שארנן את הפסוק עם ניגון כזה ופשט כזה, יבין מעצמו לקחת מוסר מזה. ע"כ.

במלחמת הרשות הכתוב מדבר

ובענין זה לרנן ולפרש את הפסוק באופן חדש כדי להוכיח את האדם, יש פרפרת נאה מהרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע. דהנה בריש פ' כי תצא (דברים כא:יג) פירש"י, כי תצא למלחמה - במלחמת הרשות הכתוב מדבר. ובהמשך הדברים כותב רש"י, לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע.

ומבאר העטרת צבי, דכשמדובר במלחמת היצה"ר, שהאדם יוצא במלחמה נגד יצור הרע, אזי 'ונתנו ה' אליך בידך', התורה הקדושה נותנת את הפסוקים ביד האדם, לפרשו כפי רצונו, כדי שזה יעזור לו ללחום נגד יצורו. אבל 'במלחמת הרשות', כלומר, כשיושבים בבית המדרש ולוחמים מלחמתה של תורה, 'הכתוב מדבר' - אזי צריכים לפרש את הפסוקים כפי ש'הכתוב מדבר', כפשוטו, ולא לפרש את הפסוקים כרצונו. ע"כ.

ובורא' גם כשרוצה להוכיח את חברו ולהחזירו בתשובה, מותר בשביל זה לרנן ולפרש את הפסוק בכל אופן שהוא, כדי שלא לבזות את הבעל עבירה, רק לרמוז לו התוכחה בתוך הפסוקים.

הוכח לחבירו שהוא 'חכם' וכך יקבל דבריך

עוד אפשר לבאר הפסוק 'ולמוכיחים ינעם', עפ"מ שכתב השל"ה הק' בפרשתן (דרך חיים

ותיבה בפסוק הראשון בפרשתן "במדבר בערבה וגו'" מרומזת תוכחה אחרת, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו בהם לפני המקום ב"ה. לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודן של ישראל. וזהו שאמרו במדרש על התוכחה של משה רבינו, 'ולמוכיחים ינעם', כלומר 'ולמוכיחים' באופן כזה בדרך רמז, 'ינעם', כי דבריהם נשמעים, וגם ירוויחו כי 'עליהם תבוא ברכת טוב', שעוד יברכו אותם על אמירת התוכחה. ע"כ.

ואפשר להסמין לזה מה שאמרו בגמרא (קידושין לב). לגבי כיבוד אב, הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו: אבא, עברת על דברי תורה, אלא אומר לו: אבא, מקרא כתוב בתורה כך. ופירש"י, אומר לו המקרא כמו שהוא כתוב, והוא עצמו יבין שטעה.

המוכיח צריך להתפלל שלא יכשל

בשפיכות דמים בזה שמבייש את החוטא

ועל דרך זה כתב גם השיר מעון (פ' תצוה בהפטרה) דהנה כתיב (תהלים נא:טו-טז) "אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובר: הצילני מדמים אלקים וגו' תרנן לשוני צדקתך". ויש לבאר, דהנה אם מוכיח לפושע ואומר לו להדיא לשוב בתשובה על חטאיו, הגם שהוא בינו לבין עצמו, מ"מ אסור לו לביישו. רק יאמר לו דברי תורה וכדומה, אשר השומע מעצמו יבין לקח מוסר, ולא ישכיל שהמוכיח אומר תורה זו בכוונה כדי להוכיחו, ואז לא יתבייש השומע.

והנה המבייש כאילו שופך דמים כמאמר חז"ל (ב"מ נח:), משום דאזיל סומקא ואתי חיורא [פ' בחברותא, מסתלק צבע האדום בפניו ובא במקומו צבע לבן. וביאר רבינו יונה (שערי תשובה ג' קל"ט) שבעצם סילוק הדם מפניו, הרי זה כמעשה רציחה].

היינו שאין צורך לאהוב אותם באמת, מאחר שידוע לנו מעשיהם שאינם טובים, רק כדי שיקבלו את התוכחה צריכים לקבל אותם בסבר פנים יפות, ולהראות להם רק מבחוץ סבר פנים יפות.

לעומת זה הלל סובר, שהמוכיח צריך לחשוב באמת בפנימיות לבו שהאיש שהוא מוכיח אותו, הוא חכם, עד שיהיה 'אוהב את הבריות' באמת, ורק כך יוכל לקרבן לתורה, כשהאיש המקבל התוכחה ירגיש שהמוכיחו אוהב אותו באמת, וסובר באמת שהוא חכם, ואינו אומר את הדברים רק מן השפה ולחוץ.

ובן הוא גם כן דעת רבי ישמעאל (פ"ג מ"ב) 'והוי מקבל את כל האדם בשמחה', היינו שלא יקבל את פניו רק בסבר פנים יפות מבחוץ, ואילו בפנימיות לבו יחשוב שהוא אדם בעל עבירה, רק יחשוב בפנימיות לבו שהאדם שהוא מוכיח אותו הוא חכם, וכך יקבל את פניו בשמחה אמיתית, ולא רק בסבר פנים יפות מבחוץ.

ובעין זה נחלקו בית שמאי ובית הלל עוד (כתובות יז.), כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להן בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חגיגת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה? הרי התורה אמרה "מדבר שקר תרחק". אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו? הרי אומר ישבחנו בעיניו.

ועל דרך זה גם בענין התוכחה לא חששו בית הלל לומר שעוברים על 'מדבר שקר תרחק' כשאומרים לבעל עבירה 'חכם אתה', רק לכל אדם שמוכיחים צריכים לחשוב באמת בפנימיות הלב שהוא חכם.

תוכחת מוסר י"ט), דהנה אנו רואים שבשעה שמשנה רבינו הוכיח לישראל בדברי מוסר, סיפר מעלתם, "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים וגו'" (דברים א:יג), והוא על דרך הפסוק (משלי ט:ח) "אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך". פירוש, כשאתה רוצה להוכיח את אחד, אל תאמר לו כך וכך אתה גרוע, כי אז ישנאך ולא ישמע לדברך.

וזהו שאמר 'אל תוכח לץ', שלא תוכח אותו בדרך זלזול לומר לו 'לץ אתה'. רק אדרבה תאמר לו 'חכם אתה', ואם כן חרפה היא לאיש כמוך לעשות כה וכה. זהו 'הוכח לחכם', כלומר, תעשהו לך לחכם, אז יאהבך וישמע לקול דברך ויקבל מוסר. ע"כ.

וזהו 'ולמוכיחים ינעם', ע"י שמוכיחים בדרך זה, שאומרים לו 'חכם אתה' וכדומה, ממילא 'ינעם' לשניהם, גם למוכיח וגם להמקבל התוכחה, כי כל אחד שמח ונהנה לשמוע מעלותיו, וזה נעים לו ביותר, והוא גורם לו לקבל את התוכחה. וממילא 'ינעם' גם להמוכיח, מאחר שדברי התוכחה שלו מתקבלים.

ביאור שיטת הלל שיש לומר תמיד 'כלה נאה וחסודה' - 'חכם אתה'

וזהו מה ששינונו באבות (פ"א מ"ב) הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. פירוש, ע"י שתהיה אוהב את הבריות, ותגיד לכל אחד שבחיו ומעלותיו, ממילא תהיה מקרבן לתורה, כי יקבלו את התוכחה.

אמנם שמאי חולק על הלל ואומר (שם מ"ד) 'והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות',

ועפ"ז מוכן שפיר גם בענין התוכחה, לכן אין זה נחשב לשקר מה שאומר מעלות ושבחים לאדם בעל עבירה, וסובר כך בלבו באמת שיש בו שבחים הללו, כי הרי ע"י שיאמר לו בדברי התוכחה 'חכם אתה' ושאר שבחים, יקבל את התוכחה ויהיה מעתה טוב, ובודאי עוד יגיע לכל אלו השבחים. ולכן כבר מותר מעתה לחשוב ולומר עליו המעלות הללו, ואין זה נחשב כשקר ח"ו.

ובבמו שכבר אמרו במשנה (אבות פ"א מ"ח) 'וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקיבלו עליהם את הדין'.

סיפור נורא על בעל עבירה שחזר בתשובה זכות מה שקירבו אותו

ובענין התוכחה ע"י התקרבות אהבה, יש סיפור נורא. הנה הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זצוק"ל היה פעם אחת שנה תמימה אצל הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זצוק"ל. פעם ביום אחד אמר לו הרה"ק מנעשכ"ז שיסע מיד לביתו. הרה"ק מראפשיץ התחנן לפניו שיינח אותו עוד להיות אצלו, אך הוא באחת שיסע מיד לביתו.

אצל הרה"ק מנעשכ"ז היתה לאשתו הרבנית דיעה גדולה, וכל אשר אמרה אליו שמע בקולה. והלך הרה"ק מראפשיץ לרבנית וביקש ממנה, שתדבר עם בעלה הרה"ק אודותיו, והיא הבטיחה לו שתבקש עבורו. וכן עשתה, ואמר לה רבינו מנעשכ"ז, הלוא דרכי לשמוע לך, וכן עתה אעשה כן ואתן לו רשות להמשיך להיות כאן, אך הלואי שלא נתחרט על כך במשך הימים.

לאחר איזה ימים כאשר רבינו מנעשכ"ז זצוק"ל היה בבית הכנסת, הגיע איש אחד ארענדרא לביתו אצל חדרו הקדוש, והרה"ק מראפשיץ היה אז בחדרו, וכאשר ראה את

הטעם שאין עוברים על 'מדבר שקר תרחק' כשאומרים לבעל עבירה שהוא חכם

והטעם באמת למה אין עוברים בזה על 'מדבר שקר תרחק', אפשר לבאר עפ"מ שמסופר על הרה"ק מפאפא, שפעם הגיע אחד לפניו ובירר אצלו על בחור שהוא רוצה להשתדך איתו. והרה"ק אמר לו על הבחור שבחים רבים, והשידוך יצא לפועל למזל טוב. אמנם לאחר החתונה נתגלה להם שהבחור רחוק מאד מהשבחים שאמר עליו הרה"ק, ושאלו אותו למה שיכח כל כך את הבחור, הרי 'מדבר שקר תרחק'.

ענה להם הרה"ק מפאפא, הנה בשו"ע (אהע"ז סי' שד"מ ס"א) נפסק, 'מצוה גדולה להספיד על המת כראוי, ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי, אלא מזכירין מידות טובות שבו, ומוסיפין בהם קצת, רק שלא יפליג'.

והקשה שם הט"ז (סק"א), מה לי שקר מעט מה לי שקר הרבה, ואיך יתכן שמותר להוסיף קצת ולומר דברים שלא היו בו באמת? ונראה לתת טעם לזה, דדבר מסתבר הוא שכל מי שעושה איזה מצוה, כגון צדקה וכיו"ב באיזה שיעור, בוודאי אם היה בא לידו דבר הצורך קצת יותר, ודאי לא היה מניח מלעשות גם אותו השיעור, כי לא היה משחית בעבור דבר מועט יותר, ועל כן נחשב לו כאילו עשאו, ואין כאן עדות שקר עליו. ע"כ.

סיים הרה"ק מפאפא ואמר, דבר זה הוא דוקא במת שכבר לא יכול לשנות מעשיו, בזה מותר להוסיף עליו רק **קצת** שבחים ומעלות שלא היו בו. לעומת זה כשמבררים על בחור שהוא עדיין אדם צעיר, ובוודאי עוד יכול להגיע במשך ימי חייו להרבה שבחים ומעלות, בודאי אין זה נחשב כשקר כשמוסיפים לומר עליו הרבה מעלות שעדיין אין בו, כיון שהוא עדיין יכול להגיע לכל זה.

ובל זה הרגיש הרה"ק מנעשכיו, ולכן צוה בפתע פתאום להרה"ק מראפשיץ שיסע לביתו, כי היה ירא שהוא ירחיקהו לגמרי כפי שאכן היה בסוף. אך בחמלת השי"ת תיקן הדבר, והחזיר את האיש הפוסח על שתי הסעיפים אליו וקירבו באותות אהבה, ואז הבין היהודי שעוד יש לו תקנה, ולכן הבטיח לרבו שהוא ימשיך לבוא אליו כמקדם, וכך הוא נשאר ביהדותו ועוד זכה לתקן מעשיו.

והעיד הרה"ק מראפשיץ זצוק"ל, שסיפור זה היה נר לרגליו למשך כל ימי חייו, עד כמה צריכים לקרב כל יהודי באשר הוא שם, דדייקא ע"י הקירוב יכולים להשפיע עליו לטובה.

ובפרט לפי מה שהגה"ק רבי חיים וויטאל זצוק"ל מביא, ששאל לרבו האר"י הקדוש, איך יתכן להשיג בדורות הללו בקלות מה שבדורות הראשונים היו צריכים להתייגע הרבה על זה. והשיב לו רבו האר"י הקדוש, שעתה בדור עיקבתא דמשיחא, כל התגברות על היצר נחשב כאלף תעניתים. ולפ"ז נמצא שאנו בדורינו יכולים לתקן מעשינו בקלות, כי כל התגברות על היצר נחשב לנו לאלף תעניתים שהיו צריכים להתענות בדורות הראשונים בפועל.

יעזור השי"ת, שזכותו הגדול של האר"י הקדוש יגן עלינו, ונוכה להיוושע בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות, ונוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה, שיתבטלו כל הגזירות קשות, שכבר נוכה לישועה הגדולה, שידוכים טובים, שיתהפכו הימים הללו לימי ששון ושמחה, שכבר נוכה לגאולה השלימה במהרה בימינו, אמן.

האיש והכיר בו שהוא מגועל בעבירות רח"ל מכף רגל ועד ראש, צעק עליו בקול גדול, צא טמא, איך יש לך העזה לדרוך על מפתן בית רבינו. וכמובן שמיד ברח האיש מהחדר.

והרגיש זאת רבינו מנעשכיו, ובא בחפזה לביתו, ושאל מי היה כאן, והשיב לו הרה"ק מראפשיץ, שהיה בכאן איש רשע כזה וכזה וגירשתי אותו. וצעק רבינו אליו, לך מהרה והבא אותו בחזרה לכאן, וכן עשה. וכאשר חזר האיש אצלו נתן לו הרה"ק מנעשכיו שלום ביד רחבה ובסבר פנים יפות, ושאל אותו למה לא היה כאן זה זמן רב. והשיב לו האיש, שמהיום והלאה שוב יהיה אצלו מפעם לפעם כמאז, ופטרו לביתו.

לאחר מכן סיפר להרה"ק מראפשיץ, שזה האיש היה מאנשיו ושמר אותו מכל רע רח"ל. אך היה איזה פעמים שנתעכבה נסיעתו אליו, פעם כך ופעם כך בסיבות שונות, עד שהפסיק לגמרי את הנסיעות לכאן, ועי"ז נתגלע בעבירות חמורות, ועבירה גוררת עבירה רח"ל.

עד שפעם אחת חשב בלבו מה יהיה בסופו, הלוא אינו יהודי ואינו גוי – ליסע להרבי אינו יכול כי הוא חצי עבד נמכר ליצר הרע והרבי יכיר בו מיד. מצד שני לא ליסע, הלוא יפול יותר ויותר.

על כן נפל בדעתו להשתמד ולצאת לגמרי מדת היהודית רח"ל. אך אמר לנפשו שיעשה בחינה וינסה עוד פעם אחת לנסוע אל הרבי מנעשכיו, והיה אם יקבלו בסבר פנים יפות, הלוא בודאי יש לו תקנה ויהיה יהודי ויתקן מעשיו, ויסע עוד ועוד להרבי כמקדם ועוד יותר, אך אם הרבי יגרשו בבושת פנים, אזי גם הוא יגרש עצמו לגמרי וישתמד רח"ל.

ליל ש"ק חת"ק

ההיא וגו' (ג: כא) כתיב מלא בשני ווי"ן, כי לא נמצא כן רק פעם אחת בתורה ופעם אחת בנ"ך (שופטים ב: ז). ונ"ל דאיתא (ערכין לב:) דקפיד קרא עילוי דיהושע, דבכל דוכתא כתיב 'יהושע', ובנחמי' (ח: יז) 'ויעשו כל הקהל וגו' וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון וגו'. בשלמא משה לא בעי רחמי על יצרא דע"א דלא הוה זכותא דאר"י, אלא יהושע דהוה ל"י זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי. ולכך חסר ה' משמו.

ושמע אדמו"ר נ"י מרבו הגאון מהר" נתן אדלער כ"ץ זצ"ל דלכך לא נטלו אות יו"ד משמו, מפני כבודו של משה רבינו ע"ה שהוא נתן לו, ולכך נטלו אות ה'.^א ובאמת יש ללמד זכות על יהושע שלא חטא בדבר זה, מחמת שכל ימינו היה טרוד במלחמות, ולא היה לכו פנוי לכך, כמו שמצינו אצל דהע"ה שלא היה רשאי לבנות בית המקדש מחמת טרדות המלחמות כל ימיו, והתיינת אם היה טרוד. **אבל** אם היה בטוח שיצליח ולא היה לו טרדות, והיה יכול לבטל יצר של ע"א ולא היה נחרב הבית הראשון, והיה על ידו טובה גדולה לישראל. ואם היה עושה כך היה ראוי להוסיף לו עוד אות א', כדחזינן דמחמת עונשו גרעו אות משמו, והיה ראוי קראו שמו 'יהושע' בשני ווי"ן. והרמב"ן (במדבר כז: יט) כ' בקרא 'יצויתא אותו לעיניהם', הוא המנוי שימנה אותו במעמד להיות נגיד עליהם.

והביא בשם הספרי בקרא 'וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו' (דברים ג: כח), מגיד שאין שני פרנסים לדור ע"ש. ולפ"ז לאחר כיבוש סיחון ועוג שהי' דומה הצלחה של ישראל

"ואצו אתכם בעת ההוא לאמר ה' אלקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל" (ג: יח). וברש"י הקדוש ואצו אתכם - לבני ראובן ולבני וגד היה מדבר: לפני אחיכם - הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר (דברים לג: כ) "וטרף זרוע אף קדקד".

פלא שהי' כח בני גד ובני ראובן כמו כל בני המלחמה היה בכחו של משה רבינו

וי"ש לתמוה שבני גד ובני ראובן המה גבורי המלחמה נגד כל ישראל, שאר עשרת השבטים. וזה פלא איך היו גבורים, וגם מה מסיים רש"י הפסוק וטרף זרוע אף קדקד יש לבארו.

אמנם לנצח המלחמה לא היו צריכים בכלל להיות גבורים וכמ"ש רש"י לעיל בואו ורשו אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין. אלא היו צריכים לכחו של משה רבינו, שיהי שלוחי דחמנא שלוחי של רעיא מהימנא ובוזה הכח ינצחו הכל, והיחידים שקבלו הבטחה ממשה רבינו שילכו וינצחו במלחמת מצוה כבוש ארץ ישראל, הי' יהושע בן נון ובני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה, והם היו השליחים היוצאים לנצח על מלאכת בית ה'.

שם יהושע עם ו' או ב' ווי' בלי ה' תלוי בחביבות ארץ ישראל

וראיתי בהחתם סופר (פ' דברים מפנקסו של ר' פישל סופר זי"ע) "ראת יהושע צויתא בעת

^א ולולי דברות קדשו אולי כי משה רבינו נטל אות י' משרי ונתנה ליהושע, וזה היתה טובה לשרה אמנו וממילא לא רצה לקחת אות שבא מכחה.

מסר לחכמים לתקן תקנות טובות ונכוחות בענין כל מצוה ומצוה. ולכך שפיר מתקיים גם ע"י תיקוניהם קרא ד'וטרף זרוע' (ועיין טל תורה מנחות ל"ו בזה).

וב"ה באבודרהם (ברכות השחר ד"ה כשמניח תפילין) שעל שם קיום מצוות תפילין כתיקונן בזרוע וקדקוד יקוים בהם "וטרף זרוע אף קדקוד". ובספר ר"מ שטראשון (מצורו כתביו הנדמ"ח עמ' ע"ג) העיר על המדרש (שיה"ש ד:א) "שערץ כעדר העיזים", ר"י פתר קרא במלחמת מדין וכו' ר"ה אמר, שלא הקדים אחד מהם תפילין של יד לתפילין של ראש, שאילו הקדים אחד מהם תפילין של יד לתפילין של ראש, לא היה משה רבינו משבחם ולא היו עולים משם בשלום. ועי' בס' עלי תמר (מעשר שני פ"ה ה"ה), וברבינו בחיי ובש"ך עה"ח.

ובספר סודי רז"י (להרוקח ח"א אות נ') ובתפילין של מעלה כתיב "עם נושע בה" (דברים לג:כט). וכן (שם כו:יט) "ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת". "ולתתך עליון" - איזה דבר עליון? הרי אומר עטרה של עליון. וכתיב "ולתהלה" וכתוב "ולשם", שע"י השבעת השם, "ולתפארת" תפילין של עליון. "וכובע ישועה בראשו" (ישעי' נט:ז), למה נקראו כן? לפי שמדבר בתפילין שכתוב בהם "עם נושע בה". ולמה? "ותתן לי מגן ישעך" (תהלים יח:לח), "מגיני על אלקים" (שם ז:יא), לפי שהוא מגן כנגד תפילין של זרוע שכתוב בהן "עם נושע בה". הרי 'מגן' ישע' ו'כובע ישועה', וכתוב "וטרף זרוע אף קדקוד".²

שלא כמנהג העולם, לא היה ראוי שיהושע יהי' טרוד מחמת המלחמות.

ולבן כתיב "ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמור עניך הוראות את כל אשר עשה ה' אלקיכם לשני המלכים האלה כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה לא תיראום" (שם:כא-כב). והכי פירושו, אני הייתי ממנה אותו לאמר עליו שיקרא 'יהושע' בשני ווי"ן, דהיינו שודאי יבטל יצר דע"ז. והיינו מחמת ש"עניך הוראות וגו'", ולכן "לא תיראום" ולא יהי' לך שום טרדא ובוודאי לא תיראום, ותעשה בשכלך דבר זה שעל ידה שמך 'יהושע', ע"כ דה"ק.

נצחון המלחמה מכח התפילין 'וטרף זרוע אף קדקוד'

זוה כוונת רש"י שהיו גבורים, הכוונה שהם היחידים שהלכו בשליחות משרע"ה וממילא היו הגבורים הגדולים, והיו בטוחים שיצליחו. וברש"י (יהושע ו:ט) "והחלוץ" - בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניו, לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע חזקה, כמו שנאמר "וטרף זרוע אף קדקוד" (דברים לג:כ).

וזוה הכוונה שהביא רש"י מקרא 'וטרף זרוע אף קדקוד' שבתורה. ודרשו חז"ל (הלכות קטנות לרא"ש, הל' תפילין סי' ט"ו) תניא, סח בין תפלה לתפלה, עבירה היא [בידון] וחוזר עליה מעורכי המלחמה, שעל שם קיום מצות תפילין שתיקנו יתקיים באנשי המלחמה "וטרף זרוע אף קדקוד", עיי"ש.

ובתב במעדני יו"ט (שם אות פ') ותיקונן. כלומר כל מה שתקנו ג"כ חכמים, כי השי"ת

² וכ' באמרי אמת (שמות פ' שקלים שנת תר"צ), ואיתא בזוה"ק (קפ"ז ע"ב) תשא מחצית השקל וכו' אבנא למשקל בה דא י'. ואיתא בשפת אמת (ליקוטים) שוהו כדאיתא (ב"ר א' ד') שהיו"ד על שם המחשבה נאמר. יו"ד הכוונה ליהודים, שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. פרשת שקלים נקראת לפני ניסן, כי בניסן נברא העולם ומקדימין מקודם מחשבתן של ישראל.

משה זוקף ראשן ישראל קאי על מצות תפילין

ובאמרי אמת (פ' שמות) מבאר בשם אא"ז ז"ל אמר שהד' פרשיות הם כנגד הד' פרשיות של תפילין. על תפילין דרשו (ברכות ו.) מה דכתיב (דברים כח: י') "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ואיתא בזוה"ק (פ' תצא רע"ט ע"ב) עה"פ (איכה ה:טז) "נפלה עטרת ראשנו", דזה קאי על י' מן השם, משה רבינו הרים זאת. וזה שאיתא שם בזוה"ק, שעל זה נאמר "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה". כל הד' פרשיות שייכין במשה רבינו - בשקלים זוקף משה רבינו ראשן של ישראל. בזכור כתיב (שמות יז:יא) "והיה כאשר ירים משה ידו וגו'". בפרה איתא (במד"ר י"ט ד') לך אני מגלה טעם פרה. ובחודש כתיב (שמות יב:א-ב) "ויאמר ה' אל

משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם", עיי"ש.

ועל דרך זה מוכן כי כל כוחן של התפילין של בני גד ובני ראובן בא מכח ציווי תפילין של משה רבינו. ובזה היה כח לעבור המלחמה שלוחי דמשה רבינו, שלוחי דרחמנא, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח:י').

השי"ת יעזור שנזכה לישועת ה' כהרף עין, יתגלה לנו כבוד שמים בביאת בר נפלי לירושלים בבנין עולמים לנצח נצחים, ויוושעו בני ישראל לעין כל בישועה ורחמים משמי שמי קדם, בני חיי אריכי ומוזני רויחי וסייעתא דשמיא, ובקרוב נזכה להתראות ולהשתחוות בבית ה' עם כל ישראל בב"א.

פרקי אבות

מרוכין מחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת (אבות פ"ג מ"ט).

הכוונה שלא יחפש קיולות, כמ"ש בן עזאי

רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו

אא"ז ז"ל אמר שהד' פרשיות הם כנגד הד' פרשיות של תפילין. על תפילין דרשו (ברכות ו.) מה דכתיב (דברים כח:י') "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ואיתא בזוה"ק (פ' תצא רע"ט ע"ב) על הפסוק (איכה ה:טז) "נפלה עטרת ראשנו", דזה קאי על י' מן השם, משה רבינו הרים זאת. וזה שאיתא שם בזוה"ק, שעל זה נאמר "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" (תהלים קיח:ב).

כל הד' פרשיות שייכין במשה רבינו. בשקלים זוקף משה רבינו ראשן של ישראל. בזכור כתיב (שמות יז:יא) "והיה כאשר ירים משה ידו וגו'". בפרה איתא (במד"ר י"ט ד') לך אני מגלה טעם פרה. ובחודש כתיב (שמות יב:א-ב) "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם". השקלים הרי נקראים 'משאת משה' (דהיי"ב כד:). משה רבינו מסייע לשאת ולתורם הרצונות והכוחות של בני ישראל.

ד' הפרשיות הם כנגד ד' אותיות של השם. לפני שמקבלין התחדשות בניסן צריך לתקן אותיות השם. כתיב (תהלים קיג:ז) "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון", עפר הכוונה לרצונות המפוזרים. וכשנמשכין אחר רצון הקב"ה, כשהיהדות גוברת, מתבטלין ממילא הרצונות האחרים. 'מאשפות ירים אביון', היינו כשהרצונות מפוזרים עוד יותר, כדאיתא (מדרש משלי פכ"ב) 'אביון' שהוא מתאוה לכל. ולכן כתיב 'אשפות' בלשון רבים, 'ירים' הוא יותר מ'מקימי' - כל הרצונות מתרוממים 'להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו'.

רק מקרה בעלמא, כיון שהתעוררות שבא מלמעלה הוא בהעלם ולא בהתגלות, עיי"ש עכתד"ק.

אין בין מים העליונים לתחתונים אלא כמלא נימא

ובזה מפרש מח' בספה"ק פקודת אלעזר זי"ע משאחז"ל (תיקו"ז תיקון ל"ח, וע"ע חגיגה טו., ירושלמי חגיגה פ"ג מ"ז) אין בין מים העליונים לתחתונים אלא כמלא נימא. ש'מים עליונים' רומז על בחי' איתערוותא דלעילא ו'מים תחתונים' הוא בחי' איתערוותא דלתתא. וז"ש שאין בין התעוררות התחתון הבא מצד האדם אלא כמלא נימא, היינו שאין נפ"מ ביניהם, שאף התעוררות התחתון מצד האדם הוא ג"כ מצד התעוררות שבא מלמעלה בתחילה, אלא שהוא נעלם ממנו כנ"ל, והכל הוא מכח הקב"ה שמשפיע לו רצון והתעוררות לשוב ולהטיב דרכו.

הרמב"ן את אהבה עד שתחפץ

אבל בספה"ק קדושת לוי (שבועות) זי"ע ועכי"א, כתב ע"פ דברי הרמב"ן (ס' האמונה והבטחון פ"ט) שפירש על פסוק (שה"ש ח:ד) "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ", ופי' כשמגיע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה להבורא ברוך הוא, אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, דהיינו שיתן צדקה או ישב תיכף ללמוד וכדומה.

כי ידוע שהתעוררות הבאה אל האדם בפתע פתאום הוא אור הנשפע עליו מלמעלה, ונקרא בחינת נשמה, אזי צריך האדם להלבישה בגוף, בכדי שיהיה לה חזיון ובסיס שלא יהיה מוטה חס ושלום, כידוע למביני מדע.

וזה פירוש הפסוק "מה תעירו ומה תעוררו

מלמדו תיפלות. ובגמ' (קידושין כט.) ר' יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות נכל שאין מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות. ליסטות ס"ד? אלא כאילו מלמדו ליסטות. והנה כסגנון הך דקידושין איתא ג"כ בסוטה (כא:), ר"א אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות. תפלות ס"ד? אלא אימא כאילו לימדה תיפלות [שמתוכה היא מבינה ערמימות ועושה דברי' בהצנע], עכ"ל.

איתערוותא דלעילא או דלתתא

בספה"ק אך פרי תבואה (עי' ר"פ ויקרא) דהנה ידוע דברי הט"ז ריש או"ח (סי' א' סק"ב) דיש ב' מיני התעוררות - א' מלמטה למעלה שהוא איתערוותא דלתתא, והב' מלמעלה למטה, שאחר שנתעורר האדם למטה אז נתעורר למעלה ג"כ לסייע לו. וע"ד (מדרש) לקח טוב שמות ט"ז ס"כ (כ"ו) הבא לטהר מסייעין אותו. אבל הוא צריך עכ"פ לבוא ולטהר מתחילה, וע"י אתערוותא דלתתא איתער לעילא (זה"ק פ' ויצא קס"ד ע"א). אמנם מבואר בספה"ק שמ"מ יש התעוררות מלמעלה בתחילה, אלא שהוא בתכלית הנעלם. וע"ד שאנו רואין בירידת הגשמים שיש התעוררות מלמטה מתחילה, כמ"ש (בראשית כ:ו) "ואד יעלה מן הארץ". אמנם זה בא ע"י חום השמש שזורחת מתחילה על הארץ, וע"י כן נעשה זאת באמת.

ב"ק יוצאת בכל יום מהר חורב ואומרת "שובו בנים שובבים" (ירמ' ג:ד, עי' חגיגה טו.) רק שהתעוררות הזה הוא בהעלם, אמנם בגלוי ההתעוררות מלמטה תחילה, דהיינו שהאדם בעצמו לא נראה לו כל זה, שגם ההתעוררות מלמטה שיש לו הוא מה שקוראים אותו מלמעלה שמשפיעים לו הרצון משמים. ובעת שעולה על לבו איזה דבר טוב שהוא עכשיו עת רצון, וקוראים לעשות אותו מלמעלה, ונדמה בעיניו שהוא

שם משמאל: מאכל המן מן השמים ניזון המוח ואח"כ הלב ואח"כ הכבד

אבל בדור המדבר כתב בספה"ק שם משמאל (דברים שנת עת"ר) "תפל ולבן וגו'", בספרי, שתפלו דברי תפלות על המן שהוא לבן. ובש"ס (יומא עה:) שאמרו עתיד מן זה שתיפח במעיהם. כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא? ויש להבין, הרי היו רואין כל מ' שנה שאכלו את המן ולא הזיק לשום אדם ח"ו, ומה זה שאמרו עתיד מן זה כו'. ועוד, מה גרעון וחסרון מצאו בזה שהוא לבן.

והנה כ"ק אאמו"ר זצל"ה אמר שהמן הי' משונה מכל המאכלים, דכל המאכלים הכבד מושך את חלקי הזון מהמאכל, והמבורר שבו נותן אל הלב, ומהלב הולך המבורר שבו למוח. משא"כ המן הי' בהיפוך מזה - שבראשונה ניזון המוח, ומהפסולת שבו אל הלב והיותר פסולת אל הכבד, עכתדה"ק.

והנה המוח הוא לבן, והלב אדום. וזה שאמרו שהוא לבן, א"כ הוא רק מאכל למוח ולא לגוף. והנה דור המדבר מחמת שהי' דור דעה הי' העיקר המוח, וכל שאר האיברים הם טפלים למוח ומקבלים חיות מן המוח, וכענין שאמר הכתוב (שמות כד:יא) "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", שהיו ניזונים מהשגת המוח כמו מאכילה ושתייה. משא"כ דור באי הארץ שהיו בחינת לב, חשבו שבהכרח המן צריך להתגשם אצלם יותר כדי שיהי' מזון ללב, ולפי השערתם לא הי' צריך להיות לבן.

וזה שאמרו שעתידי מן זה וכו' מאחר שבהכרח יצטרך להתגשם אף שהוא לבן, ובאם לא הי' מתגשם לא הי' מזון אצלם כלל. וא"כ שוב ע"כ תהי' בו פסולת. א"כ חששו לומר שיתפח כו' ואין ראי' מכל ארבעים

את האהבה עד שתחפץ", כי 'חפץ' הוא מלשון כלי, דהיינו ההתעוררות ההוא שבא אל האדם צריך תיכף ומיד כלי, וזהו 'עד שתחפץ', עכ"ל אף שאין זה לשונו ממש.

והנה בשעת מתן תורה שהיה בוודאי לישראל אז התעוררות גדולה, ולא היה להם עדיין שום מצוה לעשות להתעוררות כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מצות הגבלה שהזהיר משה רבינו ע"ה שלא ליגע בהר (שמות יט:יב) והם היו נעצרים מליגע, וממצוה הזו היו עושים כלי להתעוררות, ועל שם זה נקרא בשם 'עצרת'.

ויחי יוסף: שמעי בת וראי והטי אונן

וראי בספה"ק ויחי יוסף לפרש מאמר המדרש לפמ"ש 'שמעי בת וראי והטי אונן' (תהלים מה:יא). ויל"ד על כפל הלשון, ותו דמתחיל 'שמעי' שהוא לשון שמיעה ומסיים 'והטי אונן' דהוא ג"כ לשון שמיעה, ובאמצע מפסיק בלשון ראייה, והו"ל למימר 'שמעי בת והטי אונן וראי'.

ויל"פ דשמיעה הוא מה שמקבל מאחרים, ומרמז על גדלות ראשון שמקבל התעוררות מן השמים. וראייה היינו הבנה מעצמו. והיינו דאמה"כ 'שמעי בת', דבתחילה תזכה לאיתערותא דלעילא, ואח"כ 'וראי' שתשתדל להבין ולעבוד בעצמן בלי איתערותא דלעילא, ושוב 'והטי אונן' שתזכה למדריגה שהי' לך בראשונה בכחינת שמיעה. 'ושכחי עמך ובית אביך', ר"ל שלא תהא עבודה שלך באותו מדריגה שהי' לך מקודם ע"י התעוררות מן השמים, אלא 'ויתאו המלך יופיך' - יופי שלך דייקא, כלומר מה שאתה בעצמך עובד להשיג, ולזה מתאוה המלך, מלכו של עולם.

השנים, שאז לא הי' נתגשם כלל:^א

עבודת ישראל: עבודת בני ישראל במדבר ואח"כ עד זמננו

ובאמת כי הדור דעה קיבלו אתעורתא דלעילא, כמ"ש שעבודת בני ישראל חשובה כל כך בדורות אחרונים אלו כמתבאר, עד שאפילו שלא נתכוון כהוגן אלא השתדל לפי

^א שם משמואל (פ' בשלח שנה תער"ב), במדרש (ש"ר כ"ה ה') והיכן ירד [המן]? באלוש. ולמה באלוש? בזכות שאמר אברהם "לושי ועשי עוגות" (בראשית יח:ו). ביאור הדברים, דיש להתבונן דהנה בש"ס (ב"ק פב.) אמרו ז"ל שעזרא תיקן שתהא אשה משכמת ואופה כדי שיהא פת מצוי לעניים. וכאן נראה שלא הי' פת מוכן, אלא אחר ביאת האורחים צוה ללוש את הפת, ולמה לא עשה אברהם כמו תקנת עזרא?

ונראה לפרש עפ"י דברי הוזה"ק (ס"ב ע"ב) רבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותי קמי קב"ה על מזוני. אמר, לא נתקין סעודתא עד דתתייב מבי מלכא. ואף דכבר הי' לו המאכל בביתו, נמצא דכבר אתייהב מבי מלכא אלא שהי' צריך תיקון לבד, מ"מ "לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם" (דברים ח:ג), ופירש האר"י ז"ל שאין החיות מהלחם לבדו כי אם מחמת מוצא פי ה' שנמצא בלחם. וע"כ תיקון המאכל שיהי' ראוי לאכילה הוא הכנה לחול עליו חלקי הרוחניות שהם מוצא פי ה', ולזה המתין עד דתתייב מבי מלכא.

וכענין זה יש לומר באע"ה, כי מצות הכנסת אורחים שגדולה מקבלת פני השכינה (שבועות לה:), זה המשיך לתוכו של המאכל, ונמצא שהי' במאכל רב חלקי הרוחניות. וע"כ תמצא שבאמצעות המאכל המשיך את כל באי עולם לתחת כנפי השי"ת, כמו שאמרו ז"ל (מדרש לקח טוב בראשית כא:ג) לאחר שאכלו ושתו אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו, כי הרוחניות שהכניס בהם באמצעות המאכל משכה את לבם להשי"ת, וע"כ המתין בתיקון המאכל עד שקיים מצות הכנסת אורחים שהכניס בביתו.

ובזה יובן איך הי' המאכל הגשמי הזה למאכל מלאכים, כמ"ש "ויאכלו" (בראשית יח:ח), ובתדב"א (רבה פרשה י"ג) שבאמת אכלו, וי"א שנראו כמו שאכלו, ושניהם אמת שבאשר הי' בו רב רוחניות הי' נמי מאכל למלאכים והיו ניזונים מהרוחניות, כמו שאמרו ז"ל (יומא עה:): עה"פ "לחם אבירים אכל איש" (תהלים עה:כה) - לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו, שמלאכי השרת ניזונים מרוחניות המן, ובסעודתו של אאע"ה היתה כ"כ רוחניות עד שגברה הרוחניות על הגשמיות שבו עד ששב להיות מאכל גם למלאכים, וחלק הגשמי שבו נשרף במו פיהם אלא שנראה שאכלו.

וע"כ בזכות זה של אאע"ה שהמשיך כ"כ רוחניות לסעודתו עד שגבר הכח הרוחני עד שנעשה רוחני ראוי למלאכים, לעומתו נתן הקב"ה מן לישראל שהוא כולו רוחני, אלא שנתגשם שיהי' ראוי למאכל ב"ו הגשמי. כלל הדברים, שא"א ע"ה הפך את הגשמי לרוחני, ובזכותו הפך השי"ת את הרוחני לגשמי:

ובזה יש לפרש דברי המדרש (ש"ר כ"ח א') כשעלה משה למרום, ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה. מה עשה הקב"ה? צר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם אבינו, אמר להם אי אתם בושין מזה שאכלתם אצלו? כי ידוע שנקל יותר להשפיע דבר רוחני למטה אף שנצרך להתגשם, מלעשות מדבר גשמי רוחני. וא"כ שעשה עבורכם גשמי רוחני, אין תימא שיקבל התורה הרוחנית למטה, אף שיצטרך ללבוש גשמי, ודו"ק:

והנה בשבת עושין לחם משנה זכר למן, כי במאכלי שבת יש בהם בצד מה מענין המן שהוא רוחני אלא שנתגשם. וע"כ איתא בכתבי האר"י שמאכל שבת אינו מגשם, ובאכילת אדם ביום ש"ק בקדושה ובטהרה כראוי ליושב על פתורא דמלכא, שב גם חלק הגשמי שבו לרוחניות, ונעשה כעין סעודתו של אאע"ה שגבר הרוחני על הגשמי ונעשה כולו רוחני. ולעומתו מיני' שיתא יומין מתברכין (זוה"ק פ' יתרו פ"ח ע"ב), שהשי"ת נותן בכל ששת ימי המעשה כח רוחני במאכל כעין המן מאכל רוחני שנתגשם וראוי למאכל ב"ו הגשמי.

אצל הרבי הקודם הרבי יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל. שאלתי אותו על דבר מה שאומרים כל יום בברכות השחר "אל תביאני לא לידי נסיון" – הרי כל עבודת האדם בעולם הזה לעמוד בנסיונות ולהתגבר על היצר הרע, אי אפשר לאדם בלי יצר הרע. ומה מקום לבקשה זו?

הוא היה אז כבר חלוש וחולה, אבל התאמץ לענות לי, וענה לי תשובה חשובה ונכונה, 'לא לידי נסיון' דבוק עם הבקשה הבאה אחריו 'ולא לידי בזיון', שעיקר הבקשה לא לבוא לידי נסיון שלא אעמוד בו, והוא יגרום לי בזיון שלא הצלחתי להתגבר על היצר הרע! לא מבקשים שבכלל לא יהיה נסיון – זה בלתי אפשרי, רק שכל נסיון יגמר לטובתי ולא לטובת היצר הרע, שלא יהיה לי בזיון על ידו. אל תביאנו לידי נסיון ולא לידי בזיון.

ועל דרך זה יש להמתק בהנהגת הגאון מוהר"י סלאנטער באור ישראל (עמ' 56 ד"ה מה מאד) שכתב שם, וז"ל: מה מאד עתיקין הדברים הללו בעשרת ימי תשובה למצוא דרך קצת לעזיבת החטא, אשר היא היסוד הראשי אבן הפינה, וכבר למצוא דרך בדברים הרגילים. אכן כשיתבונן האדם היטב עניניו בכל פרטיהם, בגדר הקלות והכבדות נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותו בגדר הקלות לפניו אשר למין בפ"ע יחשב. ובזה ינור כמעט מרוב עונותיו בנקל, כי העבירות באופן הקלות המה הרבה יותר באיכותן כנ"ל, עכ"ל.

כוחותיו, נראה בהסבר הדברים עפ"מ שכתב בספה"ק עבודת ישראל (ראש השנה) וז"ל, "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו'" (ירמ' ב:ב). ופירש האר"י ז"ל (ליקוטי תורה ירמ' שם) שאז היה היחוד פנים באחור, עי"ש בכוננת תפלת מוסף ר"ה. אבל אח"כ בדורות אחרונים וכל מה שכבוד ה' הסתר דבר יותר ואין נראה אומץ ידו ונפלאותיו, ואעפ"כ מתחזקת כנסת ישראל ומתדבקת ביוצרה ומקבלת עול מלכותו, ולא תפנה אל רהבים ושטי כזב (עי' תהלים מ:ה), בפרט בחורבן ומצור ומצוק יוכל להיות כי עבודתם נקרא בשם 'יחוד פנים בפנים', עכ"ל"ק.

וידועים דברי הרה"ק הרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בשפת אמת ויצא תרל"ה) שפי' את הפסוק (תהלים מט:יג) "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו", ופי' 'אדם ביקר', כשבא לאדם איזה השגה והארה שפוקח העינים ומאיר הלב, אולם 'ולא יבין' ואינה נשארת באדם למחרתו, 'נמשל כבהמות נדמו' – אדם זה דומה לבהמה. לגירסא אחרת אף בא לידי ביטוי שאדם זה אף גרוע מבהמה, ורק 'נדמו' לבהמה. ובזה פי' בס' באר לחי (שאץ פ' ויצא) עה"פ 'וענתה בי צדקתי ביום מחר' (בראשית ל:לג), שאם נשאר כי ההערה ליום אח"כ, אז 'וענתה בי צדקתי'.

ושמעתי בשם כ"ק אדמו"ר מטאלנא זי"ע (ספר תנחומים יעשעשעו) היה לי דבר מעניין

סעודת רעוד"ר

לחיים - כל ברכאן דלעילא ודלתתא ביומא שביעא תלייא (זוה"ק פ' יתרו פ"ח ע"א)
הרי גם תיקון התפלות ויום לידת משיח כבר ה' ירחם
אוהבי ה' המזכים בבנין אריאל וביום השבת שישו ושמחו, שכבר זכו לגאולה

השכר ההוא, היותו מלא מומין וצרעת, ופניו רעים ונבזים ומלבושיו קרועים ערום מכל מדע. מה עשה המלך? הכניסו להיכלו לשבת בחדר מיוחד בהיכל המלך, והזמין לו כמה רופאים שירפאו מומיו וחסרונותיו, ופקד עליו המלצר להאכילו כל טוב עד שיהיה פניו טוב ויפה, והזמין לו בלנים לרחצו בכל יום, והזמין לו כמה חכמים שילמדוהו כל מיני מדע וכתב ולשון. ועשה כזאת איזה שנים עד שנעשה ראוי ומוכן לקבל השכר ההוא אשר חפץ המלך ליתן לו.

וזה העני ודאי כל אותן השנים ממילא נתעדן מאד, אך אין זה קיבול השכר, רק הכנה שיוכל לקבל שכרו. כך ענין האדם בעבודתו לה', אמרו ז"ל (זוה"ג רע"ו ע"א) מלכא דאיהו לבר מהיכליה כו', לזאת עבור שעוה"ז הוא עלמא דשיקרא אין מכיר גדולתו ורוממותו. לכן האיש הנלבב ועובד ה' שכרו גדול כמו העני הנזכר. משא"כ בעולמות העליונים אין שכר על עבודת ה'.

ואמנם השכר אשר חפץ ה' ליתן רב מאד - "עין לא ראתה" (ישעי' סד:ג), כאומרו (תהלים לא:כ) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". והנשמה להיותה מורגלת כמה שנים עם החומר, אין ביכולתה לקבל השכר ההוא עדיין. לזאת צוה ה' להושיב הנשמה בחדרי היכלי גן עדן התחתון או העליון כל אחת כראוי לה, ושם היא רוחצת ומתלבנת ומזדככת מעניי החומר, ושם תלמד חכמות רמות והשגות בשיבות אשר שם, ומתעלית תמיד ממדריגה למדריגה מהשגה להשגה עד

"ח' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (א:יא). וברש"י, יוסף עליכם ככם אלף פעמים - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם (בראשית יג:טז) "אשר אם יוכל איש למנות וגו'". אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם'.

התבואות שור: מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש

לבאר כ"ז נקדים מ"ש התבואות שור (סוף יבמות), אהא דאמרו חז"ל (סוטה יג:) משה רבינו ע"ה לא מת, שנאמר (דברים לד:ה) "וימת שם משה עבד ה' על פי ה'", ונאמר להלן (שמות לד:כח) "ויהי שם עם ה'", מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש. והקשה, דהול"ל 'מה להלן חי אף כאן חי'.

למה השכר הצדיקים בעולם הבא ואין בו 'ביומו תתן שכרו'

ותירין, כי הקשו המפרשים למה ה' משלם שכר הצדיקים בעולם התחיה, ולא משלם תיכף אחר הפטירה, כי עיקר השכר הוא רק בעולם התחיה. אף שמתענגים הנשמות בגן עדן התחתון והעליון, אין זה עיקר השכר.

במשל מלך אחד הלך בדרך לבדו ונסתכן שם, ומצאו איש נבזה ועני והצילו מסכנתו. ויחפוץ המלך ליתן לו שכר גדול וכבוד, לעשותו משנה אליו. ויביאהו אל ביתו, וירא בעניו, ויתבונן כי אי אפשר לו כלל לקבל

ועשינו, ואמר יתברך שמו "הטיבו כל אשר דברו מי יתן והיה לבכם זה להם כל הימים ליראה אותי ולשמור מצותי למען ייטב להם ולבניהם לעולם" (ה:כד-כו). ויש לדקדק מדוע 'הטיבו כל אשר דברו', וכתבנו מזה במ"א (ואתחנן דרוש ט').

מי יתן שיהיה לבכם זה ליראה אותי רק כדי לשמור מצותי ולא לשום קיבול שטר

ולחנ"ל יובן, כי הבינו אשר אם ישמעו כל התורה מפי ה', יהיה להם שכר גם בהאי עלמא, משא"כ אם ישמעו מפי משה רבינו ע"ה. אלא שלרוב דביקותם או לא עשו כלל לקבל פרס, והיו חפצים רק בגוף העבודה, לכן נתרצו לשמוע מפי משה רבינו ע"ה.

ונודע כי העובד שלא על מנת לקבל פרס יגדל שכרו כהנה וכהנה. ולזה רמזו באמרם "קרב אתה וגו' ושמענו ועשינו" דייקא, ר"ל עיקר חפצנו הוא העבודה, לזה די לנו אם נשמע ממך. ולז"א ה' "הטיבו כל אשר דברו, מי יתן שיהיה לבכם זה" כך תמיד "ליראה אותי" רק כדי "ולשמור את כל מצותי" ולא לשום קיבול שטר. ואז "ייטב להם ולבניהם לעולם", כי יגדל השכר מאד בהיותם עובדים שלא על מנת לקבל פרס. עיי"ש.

ובזה נחזור לעניננו, שאמר משה רבינו "יוסף עליכם ככם אלף פעמים" (א:יא), וברשי" משל, הכוונה ששמע בלי שליח אלא מפי הגבורה, וזה יוכל יתן שכר אפילו בהאי עלמא. אבל 'יתברך אתכם כאשר דבר לכם' הוא על מצות אמונה 'אנכי ולא יהי', ולא מכח שאר התורה.

ואולי יש להוסיף ששמע רבינו מרוב ענוותנותו חשב על עצמו רק כעובד מיראה, "ועתה מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה" (דברים י:ב), ועל שכר של יראה כתב דייקא

שתהיה מוכנת שתוכל לקבל השכר הרב ההוא. ובאמת מתעדת מאד ממילא בתענוג נפלא בגן עדן, אבל אין זה קיבול השכר, אלא הכנה אל השכר והתענוג בא ממילא.

הלוא ה' מקיים כל מצות התורה, וכתוב (שמות כד:טו) "ביומו תתן שכרו", שמיד שנשלם משך העבודה צריך ליתן השכר, והאדם כשנפטר נשלם עבודתו ומגיע לו תיכף השכר.

שליח ששכר פועלים ואמר להם שכרם על בעה"ב, שניהם אינה עוברים בבל תלין

ותירצו עם הא דקיי"ל (ח"מ סי' של"ט סע' ד') שליח ששכר פועלים ואמר להם שכרם על בעה"ב, שניהם אינה עוברים בבל תלין, זה לפי שאין הפעולה שלו, וזה לפי שלא שכרו. ה"נ ישראל קיבלו התורה ע"י משה רבינו ע"ה, והבטיח להם שכרם מאת ה', משום הכי ליכא כאן בל תלין.

ואמנם במשה רבינו ע"ה לא שייך זה, דהא הוא שמע כל התורה מפי ה', ואי אפשר שיתעכב שכרו עד אחר התחיה, לכן בהכרח שלא מת ולא נשלמה עדיין עבודתו. וז"ש מה להלן עומד ומשמש אף כאן כו'. וזהו עצמו מה שאמר הכתוב 'וימת שם משה', ותיבת 'שם' מורה על הגזירה שוה שלא מת. וביאר הפסוק בעצמו טעם הדבר, ואמר משום ששמע רבינו ע"ה הוא עבד ה' על פי ה', שהוא עבד את ה' על פי ה' - לא על פי שליח וכאמור, ושפתיים ישק.

ובדבריו הקדושים מבאר רביה"ק הערבי נחל (פ' ראה דרוש א') העולה, דמחמת שניתנה התורה והמצות ע"י משה רבינו ע"ה ליכא שכר מצוה בהאי עלמא. [ניתכן עם זה לבאר מה שאמרו ישראל למשה רבינו ע"ה "קרב אתה ושמע כל אשר יאמר ה' אלקינו ושמענו

שפוחד מהעונש שיהיה לו בעולם העליון ומעונש הגיהנם, ואיש כזה ג"כ אינו עושה עיקר היראה מהשי"ת, רק שהוא ירא על עצמו שלא יענש בעולם העליון.

רק היראה שהוא העיקר הוא יראת הרוממות, שהאדם ירא מהשי"ת משום שהוא רב ושליט, עיקר ושורש של כל העולמות, והכל לפניו כלא חשובים, דאז הוא יראה אמיתית – הוא ירא מהשי"ת באמת, ואינו ירא על עצמו. ע"כ מהזוה"ק.

וזהו מה שאנו מבקשים, 'מלוך על כל העולם כולו', כי כל עוד שהאדם ירא מהשי"ת רק משום יראת העונש בעולם הזה ובעולם העליון, נמצא שאינו ממליך את השי"ת על כל כולו של האדם, רק האדם נשאר להיות בעצמו בבחי' מלך, הדואג לעצמו שיהיה לו תמיד רק טוב, ולא יענש בשום סוג עונש לא בעולם הזה ולא בעולם העליון.

ולבן יש להתפלל שנוכה לבוא ליראת הרוממות, כי כשהאדם ירא מהשי"ת באמת, מפני שהוא משיג גדלות ורוממות האל יתברך, אז הוא מתבטל לגמרי להשי"ת מרוב היראה והפחד, ונמצא שהשי"ת מולך עליו על כל כולו – מלוך על כל העולם כולו.

וזהו דקמ"ל כמה שאומרים 'מלוך על כל העולם כולו', שאנו מתפללים בזה שנוכה ליראת שמים, וידע כל פעול כי אתה פעולתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך, וממילא יהיה השי"ת המלך על 'כל' העולם ממש, ויהיה מלכותו בכל משלה. וזהו החשכות שיוירד בתשעה באב, כי החורבן נהיה ע"י שלא היה מלוך על כל העולם ממש, כי לא היה להם יראת שמים, וזה גרם את החורבן.

אלף, "לאסף דור" (שם ז ט): דדוקא מיראה. אבל לבני ישראל שחשב עליהם שעושים מאהבה לאלפים, וזהו "כאשר דבר לכם" (א:יא).

'מלוך על כל העולם כולו' שהוא כפל שיש לומר 'מלוך על העולם כולו'

והנה חורבן הבית הי' דבר אחד – חוסר יראת שמים. והנה איתא, שבערב תשעה באב בחצות יורד חשכות לעולם, עד חצות של תשעה באב. ואפשר לבאר הענין עפ"מ שאומרים בראש השנה 'מלוך על כל העולם כולו', וכתב הט"ז (סי' תקפ"ב סק"ג) כתב הלבוש, שאין לומר 'מלוך על כל העולם כולו' שהוא כפל, רק יש לומר 'מלוך על העולם כולו', ובכל הספרים יש כן. וכתב הט"ז, ונראה לי ליישב, דמצינו הרבה פעמים, רובו ככולו, וקמ"ל כאן כולו ממש.

ולבאורה דבריו אינם מובנים, דהרי השי"ת הוא המלך על כל העולם, וא"כ מה שייך כאן צד לומר רובו ככולו. והביאור בזה, דהנה אמרו חז"ל (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. נמצא שעל היראת שמים לא שייך כביכול להמליך את השי"ת, כי זה תלוי בידי האדם, ויש ביד האדם להיות שקוע לגמרי בגשמיות העוה"ז.

ואפשר לבאר עפ"מ שכתוב בזה"ק (הקדמה י"א ע"ב) שיש שלשה מיני יראה מהשי"ת, שנים מהם אינם כראוי, והאחד הוא העיקר של יראה. דהנה יש אדם שירא מהקב"ה כדי שיחיו בניו ולא ימותו, או שירא מעונש של גופו או של ממנו, וע"כ ירא ממנו ית' תמיד. נמצא שהיראה שהוא ירא אינו מן הקב"ה ממש, רק שהוא ירא על עצמו שלא יענש, לכן הוא ירא מהשי"ת, ולכן אין זה היראה הראויה להיות.

כמו כן יש אדם שפוחד מן הקב"ה משום

החיוזק הנ"ל להסתכל על נרות מצוה, ולהסתכל על הצדיקים, וזה יגרום לו שלא יומשך עיניו ולבו כלל אחר היצר שישד והשריש בבני ישראל. כמו שכתבו התוס' (ב"ב כא.) וז"ל ק"כ כי מציון תצא תורה" (ישעי' ב:ג) לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשינן בספרי עה"פ "למען תלמד ליראה וגו'" (דברים יד:כג) גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מע"ש שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה, עכ"ל התוס'.

הרי שאפילו ע"י ראיית כהנים בעבודתם ואכילת קדשים היה לבו מכוון ליראת שמים ולעסק התהו"ק. והוא מכיון שהרי עכ"פ בזה יתיישב קושיא הרי גם כעת יכולים לקיים קרבנות ע"י לימוד. אמנם "ואכלו אותם אשר כפר בהם" (שמות כט:לג), היראת שמים אבדנו, וזה הדבר היחיד שיש לנו - הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

השי"ת יעזור שנוכה לעלות ולהשתחות וליראות.

דברי חיים: מצוות עלייה לרגל בביהמ"ק

מטהר את עיני האדם

ובמו שכתב רביה"ק בספה"ק הדברי חיים מצאנו זי"ע (חנוכה), הנה יש אנשים שהולכים לרופאים העושים פעולות שונות איך יוכל האדם להתרחק מן העבירות ומן התאוות. אך באמת אין זה עוזר רק לכמה דקות הקרובות, ואח"כ חוזר וניעור הכל. אשר על כן נתן לנו הקב"ה מצוות עלייה לרגל בביהמ"ק, שזה מטהר את עיני האדם באופן שלא ימשכו עיניו כלל לראות עבירה חלילה. וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה ב.) לגבי העלייה לרגל 'כדרך שבא לראות כך בא ליראות', והיות שהוא בא לראות וליראות, ממילא נטהרים עיניו באופן הנ"ל.

והיום שאין לנו בית המקדש, יש לנו נרות חנוכה ונרות בית הכנסת שהם נרות מצוה, וע"י שמסתכל עליהם, נטהרים עיניו באופן הנ"ל. וכמו כן ההסתכלות בצדיקים מצילים את האדם מפגם העינים. וזה חיוזק גדול, כי באמת אמרו חז"ל (סוכה נב.) שהיצה"ר מניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם. וזה שובר את לב האדם - איך יוכל להתגבר על היצה"ר המתגרה בו ביותר? אך על זה יש לנו

שיעורי הלכה

חודש מנחה אב שנות תשפ"ב ותשפ"ד

הלכות תשעה באב

או"ח סי' תקנ"ב - תקנ"ג - תקנ"ד - תקנ"ט

מרבין בסעודה. אף עכשיו לא זו ממנה להיות לזכרון שיהפך במהרה בימינו לששון ולשמחה.

ומציין המגן אברהם לעיין בבית יוסף (סוס"י תקנ"ד) שהביא מהכל"צ שזקנים הראשונים הנהיגו שהנשים רוחלות ראשן מן המנחה ולמעלה בט"ז, לפי שהנשים חלושות להאמין בנחמות, מפני שאין יודעות ספר ולריכים חיזוק. ועשו סמך עמ"ש באגדה כי המשיח נולד ביום ט"ז. אבל הבית יוסף קרא תגר על מנהג ההוא, דכל דיני אצילות נוהג עד הלילה. עכ"פ רואים מזה שיש לעשות זכר לגואל ב"ב היבא דליכא איסורא. ולכן עושים זכר בערב ט"ז להחזיק לבצות חלושות ע"י ריבוי סעודה.

מנהג בנות עדות המזרח לשטף הבית
אחר חצות היום בט"ב

ואכן מנהג בנות עדות המזרח הוא כמ"ש בצרכי יוסף (סי' תקנ"ט סק"ז) בשם כתבי האר"י ז"ל כי במנחה בט"ז נולד משיח ששמו 'מנחם'. מזה הטעם לא מיחו חכמים על רבות בנות שאחר חלות

להרבות באכילה בערב תשעה באב בכדי שלא יזיק התענית

סי' תקנ"ז סע' ט' הג"ה "ומנהג ככל גלילות אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה, ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת. ונוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה, כדי שלא יזיק להם התענית, הואיל ופוסקים מצעוד יום כמו ביום כיפור. [רש"י (יומא פא.) מפרש בטעם מלות אכילה בערב יום כיפור בכדי שיוכלו להתענות למחרת ביום"כ. והפוסקים למדו מזה שהוא הדין לכל תענית שמתחיל מצעוד יום צריך לאכול מקודם בכדי שיוכלו להתענות ביום התענית]. ויש קצת ראייה לזה ממדרש איכה רבתי (ג' ה'). מיהו מי שיוכל לסגף עצמו, ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו, נקרא קדוש, כן נראה ל"י.

מג"א: סעודה בערב תשעה לחזק ליבנו
באמנות הגאולה בב"א

המגן אברהם (ס"ק י"ב) נתן עוד טעם לסעודה בערב תשעה באב, מפני שבזמן בית שני היה יו"ט תשעה באב, והיו

הגאולה ולא יתייאשו ח"ו. והנה בקרב בני אשכנז אמנם לא נחפשו מנהג זה, אבל לזה כ' המג"א שכבר בערב ט"ז עושים סעודה לחזק ליבותינו באמונת הגאולה צב"א.

תשעה באב שחל ביום ראשון

ומידעיו ומונע בשבת זו, הוי כאצילות צפרהסיא.

והנה בקאנטרי בדרך כלל מקובל שכל אחד אוכל סעודה שלישית בביתו. אבל במקומות שאוכלים יחד יש בזה משום אצילות צפרהסיא. ואכן כ"ק אאדמו"ר זי"ע היה מעריך שולחנו כרגיל בכל שבת, ורק היה מסיים לאכול בשקיעת החמה, וממשיך בזמירות שבת יחד עם אמירת דברי תורה עד לאת השבת בזמן ר"ת.

בביתו יכול לברך בזימון ועל הכוס

ומי שאוכל בביתו עם בני ביתו, ויש לו זימון, יכול לברך בזימון כיון שהוא שבת (אלי' רבה ס"ק י"ד, הוצא במשנה ברורה שם). ואם זה קודם השקיעה יכול לשאת כוס של ברכת המזון. ונראה שגם אם מברך אחר השקיעה יכול לברך על הכוס רק שלא ישתה אותו, ללא גרע מכל סעודה שלישית שמברכים על הכוס ואין שותים, כיון שהוא קודם הבדלה.

שבת ת"ב: אומרים אב הרחמים ואין אומרים צדקתך

שו"ע סע' י"ז "אין אומרים תחינה ערב

מתעסקות בכל כוחן לכבד הבית ולחקן המטות, וכיוצא בזה מחיקוני הבית. וזה מנהג קדום בערי איטאליא לנשים. ויען שדעתן קרה וחלושי אמונה, אדרבה חיזקו חכמים ידיהן לקבוע אמונת

ת"ב שחל בא' בשבת מעלה על שולחנו בסעודה המפסקת כסעודת שלמה בשעתו סי' תקנ"ז סע' י' "אם חל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת, ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו (מיהו לריך להפסיק מצעוד יום) [היינו קודם שקיעת החמה]".

מג"א: לא ישב בסעודת חברים

הרוקח (סי' שי"ז) ושצלי הלפט (רס"ו) הורו שאמנם הותר להעלות על שולחנו כסעודת שלמה, מ"מ ישב בדאצת נפש שלא ינהוג בשמחה. ועפ"ז כתב המגן אברהם (ס"ק י"ד) שלא ישב בסעודת חברים.

בכור שור: מי שרגיל בכל שבת

לשבת עם חברים אין להימנע בשבת זו

והמשנה ברורה (ס"ק כ"ג) מביא מ"ש הבכור שור (תענית ל.) לחלוק על המג"א, ללא דמי להך דרוקח דהו"ל כינעא ודברים שבלב, כדכתיב (קהלת ז') "לב חכמים בבית אצל". אבל מי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חביריו

תשעה באב צמנחה, משום דאיכרי מועד.
ואם הוא שבת, אין אומרים דקתך".
השנה שחל תשעה באב בשבת יש טעם
כפול שלא לומר דקתך, משום דתשעה
באב איכרי מועד. ואם חל תשעה באב
בשבת אומרים אז הרחמים (אלי' רבה
סי' תקנ"ד ס"ק י"ח, הוצא צמנחה
ברורה סק"ל).

לבישת בגדי שבת בשעת אמירת איכה וקניות
סי' תקנ"ג ס"ז בהג"ה "ואם הוא שבת,
חוללים לאחר ברכו, מלבד שליח יצור
שחולץ קודם ברכו, רק אומר תחילה ברוך
המצדיל". כ"ק אאדמו"ר זי"ע היה רגיל
לדייק מזה שרק היו חוללים המנעלים,

אבל היו נשארים לבושים צבגדי שבת גם
בזמן קריאת איכה ואמירת קניות. וכן
היה נוהג כ"ק אאדמו"ר זי"ע, שהיה
אומר קניות עם השטריימל וקאפטן של
שבת. אמנם מנהג רוצ העולם לבוא
לקריאת איכה עם צבגדי חול. אבל יש גם
כאלו שנהגו כך^א ומנהג אבותינו בידינו,
וכל אחד ינהג כמנהגו.^ב

ללמד שיעור פרקי אבות ברבים בשבת אחה"צ

רמ"א ס"ז "ולכן אם חל בשבת אין
אומרים פרקי אבות". ולענין ללמד
שיעור פרקי אבות ברבים למי שרגיל בכך
בכל שבת, יש מתירים, ומבארים כוונת
הרמ"א ליחידים. אבל אם ימנע מללמד
השיעור ברבים הו"ל אצילות צפרהס"א.^א

^א בנטעי גביראל (פצ"ד הע' ט"ו) מביא שכן נהג כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, שחלץ רק מנעליו
אחר ברכו, ונשאר בבגדי שבת עד אחר הקניות. וכן נהגו יחידי סגולה בעיה"ק ירושלים שלא פשטו
אפי' השטריימל עד אחר קריאת איכה בלילה.

^ב ויש להסמך לדבר את מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מצאנו קלויזנבערג זצ"ל ממה ששמע מזקינו
בעל הייטב לב, כי הישמח משה הלך כל השנה חבוש שטריימל, באמצע השבוע היתה כיפת
השטריימל שחורה, ובשבת לבנה כמו שכל בגדיו היו בשבת בגדי לבן. מלבד בימי בין המצרים, אז
היה פושט את השטריימל ולובש כובע, ואז נשתנה צורת קדשו לגמרי, ובמקום תואר פניו המאירים,
אזי חשך תארו והיה נראה כפוף לגמרי.

לעת זקנתו אמר הישמח משה שבראש חודש אב שהוא כיו"ט ילך ג"כ עם השטריימל. וכמה שנים
לאחמ"כ כבר אמר שלא יפשט את השטריימל רק בחודש אב ולא בכל שלושת השבועות. ולאחמ"כ
אמר שיחכה עד שבוע שחל בו ת"ב, וקצת לאחמ"כ התחיל לילך עם השטריימל גם בשבוע שחל בו
ת"ב ואמר שיפשטנו בז' באב. ושנה לפני הסתלקותו הלך עם השטריימל עד לערב ת"ב בצהריים,
ואמר שאם לא היה מתבייש מאנשים, היה הולך עם שטריימל באמירת הקניות ג"כ, ורק מפני הבושה
הוא פושט בערב ת"ב.

ונימק עצמו כי הוא רואה שבאמת כל הדברים המה חסדים מאת השי"ת, ולכן כשיש חסד ה' לובשים
שטריימל. אבל היות שהמון העם לא מבינים חסד ה' הטמון בכל דבר, גם במה שנראה כצרה, לכן
אינו לובש שטריימל בת"ב מפני הבושה. ועכ"פ כשמזדמן לידינו במוצאי שבת, לא נניח אותה
לחמוק מידינו, ונזכה לראות ולהבין חסד ה' שיש בכל דבר בבחינת "הראנו ה' חסדך".

^ג ועיי' בשו"ת דברי יציב (ח"ב סי' רמ"א) אפשר שגם הרמ"א שכתב שלא לומר פרקי אבות בשבת
הוא דוקא ליחיד. ועיין בספר דברי אבות להגה"ק מבוטשאטש בהקדמה, שהיו מנהגים שונים אם

ואסור ליהנות מהאור קודם שמצרך עליו. וכ"כ גם לגבי קריאת המגילה שחל במוצאי שבת שמדלגין קודם קריאת המגילה מהאי טעמא.

ובמשנת השבוע (פ' יתרו תשע"ז) העלינו על פי המשנה ברורה בהל' שבת (סי' רנ"ח סק"ד, ביאור הלכה סו"ס רנ"ז) דלהלכה נקטינן שזרכת הבדלה הוא זרכת השבת. ואמנם יש לזיין למה שכתב כאן במשנה ברורה (סק"א) דאחר שהביא דברי הט"ז, הביא עוד טעם כי יהנה אח"כ מאורו כשקורין איכה.

שלא לעשות שום מלאכה קודם שאומר
'ברוך המבדיל בין קודש לחול'

ואסור לעשות שום מלאכה קודם שאומרים 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'. והאנשים שמתפללים ומבדילים בתפילה שאומרים אתה חוננתנו שפיר דמי [ומ"מ גם הם יזירו שלא לעשות שום מלאכה קודם מעריב מצלי שיאמרו ברוך המבדיל וכו']. אולם הנשים שאינן יודעות להתפלל, כתבו הפוסקים שיש להזהירן שציוס התענית לא יעשו אש לבשל לזורך הלילה [והוא הדין כל מלאכה] עד שיאמרו המבדיל בין קודש לחול.

שכן לומר אתה חוננתנו אינו חוזר ומתפלל, ואם שכת לומר אתה חוננתנו בתפילה, הכריעו הפוסקים שאינו צריך לחזור ולהתפלל, אע"פ שאינו מבדיל עתה על

ויש אסורים וטוענים שאין צוה אבילות דפרהסיא כיון שכלאו הכי סדר היום של שבת זו שונה משאר שבתות.

במוצאי שבת מברך על הנר

סי' תקנ"ו "ליל תשעה באב שחל באחד בשבת, כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש, ואין מצרך על הבשמים. ובלי מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס, ואינו מצרך לא על הנר ולא על הבשמים".

ברכת הנר אינה טעונה כוס, כיון דזרכת בורא מאורי האש אינה שייכת לסדר הבדלה, דמה שמצרכין עליו במוצאי שבת הוא משום שאז הוא זמן תחילת ברייתו, כמבואר במס' פסחים (נד.). אלא כשיש כוס מסדר אותה על הכוס, אבל לעולם אינה מסדר הבדלה כלל.

יברך על הנר קודם אמירת איכה

הבית יוסף מביא בשם האבודרהם שיש לברך על האור קודם שקורין איכה. והט"ז (סק"א) כתב טעם לכך משום דצאיכה (ג:ו) כתיב "במחשכים הושיצני", על כן יצרך תחילה על המאור. ומ"מ מוסיף הט"ז שאם שכת, יכול לברך אח"כ בלילה כיון שהחיוצ עדיין עליו.

ובכל-בו כתב טעם אחר שמצרכין על האור קודם איכה, כיון שסובר שזרכת בורא מאורי האש הוא זרכת הנהיגין

ק"י רמ"ז). והוסיף השערי תשובה, שדעת הצרכי יוסף נוטה שיכול להוציא בהצדלה שעושה גם את בני ביתו הנזמין.

משנה הלכות: אשה שאינה צמה
יבדיל אחר והיא תשתה הכוס

ואשה שאינה צמה בתשעה באב, דעת כ"ק אאדמו"ר זי"ע שגם חייבות בהצדלה ואסור להם לאכול קודם הצדלה, ולכן היה מורה שאם יש לה צעל או אב, או כל אדם אחר שמוכן להצדיל בשבילה, טוב שיבדילו הם במוצאי שבת והיא תשתה את הכוס [כי אין איסור שתשתה הכוס אלא שיש ענין שלא תשתה, וכאן כיון שעל פי הלכה צריכה לשמות הרי זה גובר על הענין], ושוב אין המצדיל חייב לעשות הצדלה במוצאי תשעה באב.

כשאין לה מי שיבדיל בשבילה תבדיל בעצמה ובכשאין לה מי שיבדיל בשבילה, תצדיל בעצמה, אך כדי שלא להיכנס לספק ברכה לצטלה תצרך צריך רחמנא מרי דעלמא המצדיל צין קודש לחול, שבנוסף זה יכולה לזאת ידי חובה לכל הדיעות אף שאינה מזכירה את שם ה' במפורש^ה (שו"ת משנה הלכות ח"ז ס' ל"ט, ח"ת ס' ש"ט).

הכוס. והרי כל הטעם שאינו חוזר ומתפלל הוא כיון שמצדיל על הכוס, מ"מ כיון שיצדיל על הכוס במוצאי תשעה באב אינו צריך לחזור ולהתפלל.

שכח לומר אתה חוננתנו ואכל קודם הבדלה ואם שכח ואכל במוצאי ת"צ קודם הצדלה, שצריך כלל הדין הוא שחוזר ומתפלל, הנה כבר הארכנו בזה בשיעור הלכה במשנת השבוע (פ' פקודי תשפ"ד) ושם העלינו שלא יחזור ויתפלל. אמנם חידשנו שאם רוצה, יכול להתפלל במוצאי ת"צ בתורת נדבה לאלו השיטות שסוברים שאמירת אתה חוננתנו באמצע השבוע אינו הפסק.

חולה שצריך לאכול - האם יבדיל
תיכף במוצ"ש או קודם אכילה

חולה שצריך לאכול בתשעה באב, כתב השערי תשובה (סק"א) צ"ע הכנסת הגדולה שיצדיל תיכף במוצאי שבת. ובכ"ה החיים (סק"ח) כתב דהיינו כשצריך לאכול במוצאי שבת. אך אם אינו צריך לאכול, לא יצדיל עד שנצרך לאכול. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח ס' ל', וח"י ס' ל"א אות ט') ובשו"ת דברי יציב (או"ח

^ד כי אחד מיסודות שיטות האומרים שאינן חייבות בשענות על הארחות חיים. ודייק כ"ק אאדמו"ר זי"ע מלשון הא"ח שכתב 'והני נשי שאין מתפללות צריכות לומר המבדיל'. והנה כתב שאין מתפללות ולא כתב 'שלא הבדילו בתפלה', וכונתו שאם התפללו הכי נמי אמרו בתפלה. אלא הני שאין מתפללות יאמרו, וא"כ ס"ל דבאמת נשים חייבות בהבדלה. עיין אריכות דבריו במשנה הלכות (ח"ו ס' ס"ב).

^ה והטעם בזה, דבספר דרך פקודיך (שלהי מ"ע ד') כתב דבכל ספק ברכות נכון לנהוג כן, דכה"ג לית ביה משום ברכה לבטלה, וגם יוצא ידי ברכתו אם צריך לה, כהא דבנימין רועה בגמ' ברכות. והגם

שלכתחילה יבדיל על היין, ובכל אופן על
מיץ ענבים יש יותר מקום להקל.

סדר ליל תשעה באב

סי' תקנ"ט סע' א' "אם חל תשעה באב
במוצאי שבת, אין אומרים לדקתך צמחה
בשבת. הג"ה, ומבדילין בלילה בתפילה
כשאר מוצאי שבת. ואם שבת מלהבדיל,
עי' לעיל סי' רצ"ד סע' ג'. ומתפללים
בנחת [היינו לאט וגם בקול נמוך, כמו
שיש גורסין ומתפללים בלחש]¹ ודרך כזו
כאבלים. וכן עושים בקריאת איכה, ובכל
איכה מגביה קולו יותר [ופסוק האחרון
שכל איכה אומר בקול רם]. וכשמגיע
החזן לפסוק 'השיצנו' אומרים אותו
הקהל בקול רם ואח"כ מקיים החזן,
וחוזר הקהל ואומרים 'השיצנו' בקול רם
וכן החזן".

ובמשנה ברורה (סק"ג): ואחר כך חוזר
החזן ומתחיל זכור ה' מה היה לנו אוי,
הביטה וראה את חרפתינו אוי מה היה
לנו. וכן חולק כל הפסוקים אמעיתן באוי
וסופן באוי מה היה לנו.

אין אומרים ויהי נועם וסדר ויתן לך
בת"ב שחל במוצאי שבת

שו"ע סע' ז' "בליל תשעה (מתפללים
ערבית ואומרים איכה וקניות), ואומר

דעת הפוסקים שתאכל בלי הבדלה
ובמוצאי ת"ב תשמע הבדלה

אמנם בשו"ת דברי יציב (ליקוטים סי'
נ'), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נ"א)
כתבו שאין לנשים להבדיל בשום ענין
בעצמם, ולכן יאכלו קודם הבדלה. וכן יש
פוסקים שכתבו שתאכל בלי הבדלה,
ובמוצאי ת"ב תשמע הבדלה שלא להכניס
עצמה בספק צרכה. ויש הסוברים שאין
כלל חיוב הבדלה בתשעה באב (שו"ת קנין
תורה ח"ה סי' נ"א).

הכרעת ההלכה שגשים חייבות בהבדלה
ולכן תבדיל קודם שתאכל

והנראה למעשה כפי פשטות סוגיית
הכרעת הפוסקים, שגשים חייבות
בהבדלה על פי הלכה, ולכן אסור להן
לאכול קודם הבדלה. אולם מי שיש לו
מסורה מרבותיו לנהוג אחרת, ינהג על
פי הוראותיהם. אבל מי שאין לו מסורת
ודאי צריך לנהוג כפי פשטות ההלכה
שגשים חייבות בהבדלה ותשמע הבדלה
מאחר, או שמבדיל בעצמה קודם שתאכל.

על איזה משקה יבדיל

ועל איזה משקה יבדיל, דעת כ"ק
האדמו"ר מאלנז קלויזענבורג זצ"ל היה
שיש להבדיל על חמר מדינה – צירה
וכדומה, ואם אין לו חמר מדינה יש
מתירים גם על יין. ויש אומרים

הדחתם סופר (בחי' רפ"ק דנדרים) שדי נרגא בהנוהגים כן, אמנם מרן זקני בבית שער (או"ח סי' פ"ג)
תמה עליו, וחזיק בדברי פקודיך בראיות חזקות.

¹ על פי הלשון במס' סופרים (סוף פ"ח ה"ח) בתפילת ערבית אין אדם שומע לחבירו מפני שהם
מתפללים בלחשה וכו'.

אחר קינות ואיכה סדר קדושה, ומתחיל מ'ואתה קדוש'. ואם חל במוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם [לפי שנתייחד על הקמת המשכן ועתה נחזר (ט"ז סק"ג)]. הג"ה, ולא למנחם בנגינות ולא ויתן לך, ומסירין הפרכת מלפני הארון על שם צנע אמרתו".

באשכנז וכן בכמה מקהילות החסידים היה המנהג לומר במוצאי שבת סדר ויתן לך יחד כל הציבור [ויש מקומות שאומרים אותה גם קודם אמירת עלינו לשבח], כי יש בכך סגולה גדולה להרצה ענינים וברכה ושמירה מיוחדת בתחילת השבוע. ות"ל שזכינו לחדש ענין זה בשנים האחרונות בבית מדרשנו.

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' עבודה זרה

- מד. שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו..... יב-רעא
 מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין..... יט-ג
 רש"י ד"ה הולמתו..... יב-רעא
 רש"י ד"ה מקום..... יט-ג
 תוד"ה שהיה..... יב-רעא
 מד: חכם וכו' אסר אין חבירו רשאי להתיר וכו' דרב לא אסר מיסר..... י-קמב
 אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי..... טז-צו
 רש"י ד"ה היא..... טז-צו
 רש"י ד"ה שלא..... טז-צו
 רש"י ד"ה כבטובת..... טז-צו
 מזה. אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם..... יט-קטו
 מזה: גידועי עכו"ם קודמין לכיבוש א"י כיבוש א"י קודם לביעור עכו"ם..... יט-קיה
 רש"י ד"ה שלא..... ו-קלח
 מו. האי זקיפתה אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה..... טז-כז
 מז. תוד"ה אשירה..... יד-קנה
 מז: דעבד ליה לתנינוקות..... יא-ו, ז
 בית שבנאו מתחילה לעבודת כוכבים אסור..... טז-כז
 רש"י ד"ה בית..... טז-כז
 תוד"ה בית..... טז-כז
 מח: לא ישב בצילה ואם ישב טהור..... ו-א, יג-קכה, טז-קכח
 תוד"ה ורבנן..... י-קט
 מט. תוד"ה שאם נטע..... ח-רלח
 נ. בנן של קדושים מהלך עליהן ואנן נפרוש מהן..... י-ריב
 תוד"ה בעינן..... יט-קטו

ניצוצי הדף

עבודה זרה ל"ד ע"ב

אולי יש שליחות, ובמלאכה דרבנן שהוא ספיקא דרבנן יש להקל. וזה ביאור היסוד שהקילו לומר לעכו"ם לעשות מלאכה דרבנן.

אמנם לכאור' מדברי הלבוש (יו"ד סי' ד' סע' ג') משמע שאין הישראל חייב. וז"ל: ישראל ששחט בהמתו של גוי, אפילו חשב הגוי לע"ז, ואפילו שמענו מן הגוי בפירוש שרוצה לזרוק דמה לע"ז או להקטיר חלבה לע"ז - כשרה, אע"ג דגבי ישראל כה"ג מפגל הוא, שאני גוי דלית ליה שליחות, ואין הישראל נעשה שלוחו בכך. הלכך לא אזלינן אלא אחר מחשבת השוחט.

ואם חישב הישראל שיזרוק הגוי דמה לע"ז או יקטיר חלבה לע"ז, הרי הסכים דעת השוחט עם דעת הגוי המשחית שתהיה לעבודה זרה, והוי כאילו שחטה הגוי בעצמו לע"ז ואסורה בהנאה. ואפילו לא שמענו מן הגוי שהסכים עמו - אסורה, אע"ג דאילו שחטה הגוי בעצמו סתם אמרינן לעיל (סי' ב' סע' א') דלא הוי דעתו לע"ז, אא"כ הוא מין אדוק לע"ז. מ"מ כיון שמחשבת הישראל השוחט הוא שיזרוק הגוי לע"ז גרע טפי, דודאי תסכים עמו מחשבת הגוי כשיודע לו דעת השוחט.

הרי כתב הלבוש דהוי כאילו שחטה הגוי לעבודה זרה, ולא כתב כאילו הישראל שחטה לע"ז וחייב עליה. ומשמע לכאור' דלא כדברי השמלה חדשה.

שחט ישראל שיזרוק גוי דמה לע"ז. השמלה חדשה (סי' ד' סק"ז) כתב בשחט ישראל שיזרוק גוי דמה לע"ז, שאם רוצה הישראל בכך, הוה עכו"ם שלוחו ואסור בהנאה מן התורה, וגברא בר קטלא הוא. ויש לתמוה, הא אין שליח לדבר עבירה וגם אין שליחות לגוי.

בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' ט') ולפום ריהטא רצייתי לומר דגוי שוגג הוא ויש שליח לדבר עבירה. ואם משום אין שליחות לגוי, יש לומר דכל היכא דרבי קרא להתחייב ע"ד עבירה, חיובו הוא משום דעל ידו נעשית עבירה, ולא משום דחשיב כאילו הוא בעצמו עשאו, וממילא דלא נפקא מינ' בזה שלגוי אין שליחות, דלא בעינן בזה שליחות. עיי"ש כל התשובה.

ונראה לבאר הסברא בזה עפ"מ שפירש"י (שבת קנג. ד"ה מאי טעמא) הטעם באיסור אמירה לעכו"ם הוא משום שהגוי הוי שליח שלו. והגם שאין שליחות לעכו"ם, שליחות לחומרא אמרינן, דהיכי שנוגע לאיסור תורה אמרינן שיש שליחות לעכו"ם. ויש חולקין וסוברין דבמלאכת שבת לא שייך שליחות, משום דעיקר האיסור במלאכת שבת אינו עצם המלאכה שנעשית, אלא שגופו ינוח.^א

נמצא ששליחות בעכו"ם הוא שנוי במחלוקת, ולכן במלאכה דאורייתא יש להחמיר מצד ספיקא דאורייתא לחומרא,

^א עיין שו"ת חתם סופר (תאו"ח סי' פ"ד וסי' ר"א, חו"מ סי' קפ"ה). ולמ"ד זו נאמר הטעמים האחרים באיסור אמירה לעכו"ם, ואכמ"ל.

האוסרת בלא מעשה והדרין לכללא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

(ג) **הא** דאמרינן בשוחט לע"ז לצעורי קא מכיין היינו בשוחט בהמת ישראל אבל בשוחט בהמת נכרי, דאפשר דהלה נהנה, בזה לא שייך כלל לומר דלצעורי קא מכיין, וכ"כ בשמלה חדשה (סי' ד' סע' י"א), ויעזין פמ"ג (שפ"ד סק"ו) שדקדק כן מלשון הגמ'.

וע"פ שלש אלה יתפרשו דברי רבינו הבה"ג כמין חומר והכי קאמר, והיכא דשחט ישראל לגוי בהמה, דאילו לישראל אמרינן לצעורי קא מכיין ואינה אסורה, אבל לגוי דלא שייך לצעורי, והוא שחט על מנת לזרוק דמה לע"ז, דהשתא אין כאן אלא מחשבה בעלמא (ומצאתי כן באחרונים דאמרינן בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו), עכ"ז אם אח"כ גלה העכו"ם דעתיה דניחא ליה כגון שהוא זרק לע"ז וכיוצא בו, אמרינן הוכיח סופו על תחילתו דאיגליא מילתא דמעיכא נמי ניחא ליה, ושוב יכול הישראל לאוסרה גם במחשבה לחוד בלי מעשה.

ובנ"ל דהשחיטה לא חשיב רק כמחשבה בעלמא, משום דדמיא להא דאמרינן (ע"ז גג:) ישראל שזקף לבינה וכו' דבגלוי דעתא בעלמא מהני שיהא חבירו יכול לאוסרה אף דאינה שלו. משא"כ בלאו טעמא דהוכיח סופו על תחילתו לא היתה הבהמה נאסרת כלל דאין אדם אוסר דשא"ש [דבר שאינו שלו], ודברי הבה"ג ברורים ומאירים.

ברם יש לחלק דהשמלה חדשה מיירי באופן שהיתה בהמתו של יהודי, אלא שהזריקה היתה ע"י עכו"ם. וממילא נמצא דהזריקה בשליחות של יהודי. משא"כ הלבוש מיירי בבהמתו של גוי, ואז הוה כמו שהגוי משחיתו. ואולי לפ"ז יש להעיר שהיה לו להלבוש חידוש גדול ביותר, דאפילו שבהמתו של יהודי לא רק שאסר בהנאה אלא גם חייב, וי"ל.

ובשו"ת הר צבי הנ"ל הביא בדברי הבה"ג (הל' שחיטה) שכתב: והיכא דשחט ישראל לגוי בהמה לזרוק דמה לעבודה זרה או להקטיר חלבה לע"ז, אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ואסור בהנאה, עכ"ל. והקשה כת"ר מאי איריא משום הוכיח סופו וכו' תיפוק ליה דמחשבין מעבודה לעבודה וכדקיי"ל כרבי יוחנן.^ב

ולפענ"ד נראה לקיים גירסת הבה"ג כמו שהיא לפנינו בהקדם ג' הקדמות:

(א) **נראה** פשוט דהא דאמר רבי יוחנן דמחשבין מעבודה לעבודה הוא דוקא בבהמה שלו אבל בשל חבירו אמרינן לצעוריה קא מכיין, דלא עדיף משוחט לע"ז בשחיטה גופא.

(ב) **אף** דאמרינן דע"י מעשה אוסר גם דבר שאינו שלו, זהו דוקא כשהשחיטה גופה לעבודה זרה, משא"כ בשוחט על מנת לזרוק דמה לע"ז, כיון דהשחיטה עצמה אינה לע"ז, שוב חשיב כאילו אין אלא מחשבה

^ב הנה בבה"ג (הוצאת ברלין עמ' רט"ז) הגירסא שם אחרת. ובהערות שם להגאון רע"ז הילדעסהיימער (הערה ל"א) כתב דזוהי הגירסא הנכונה, דאילו לפי הגירסא שלפנינו קשה, מאי איריא משום דהוכיח סופו על תחילתו וכו', וכקושיית כת"ר.

אולם גם לפי הגירסא שם יקשה, מה זה דנקט הבה"ג דוקא לגוי.

דאפילו לגבי שבר מקל וכיו"ב, היות שכאן רצה לגמור השחיטה, וכל זמן שלא גמר השחיטה הוה כמו חצי שיעור, והחתיכה אינו שבירה גמורה אלא חצי שיעור וממילא לא נאסר.

והנה באיסור שחוטי חוץ הנאמר בתורה, (ויקרא יז: ג), ועיין חולין (כט: תוד"ה כגון, שם מ: :) 'שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא', ורש"י (מ: ד"ה מחתך בעפר הוא). ועיין חינוך (מצוה קפ"ו ומנחת חינוך שם אות א'), ותתבונן ותראה כי רק אם שחט באופן שהיא נחשבת שחיטה באיזה אופן שתהיה אז חייב. ונראה דאם שחט בהמה בחוץ מיעוט סימנין ולא גמרן, אז גם למי שסובר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, מ"מ לא רק דפטור, אלא גם אין איסור. ולא שייך חצי שיעור משום דמיעוט סימנין לאו שחיטה היא כלל, וכמפורש שם (חולין כט: :) נתקלקלה שחיטה קאמרת? שאני התם דאיגלאי מילתא למפרע דלאו שחיטה היא כלל. ועיין רמב"ם (הל' פסולי המוקדשין פ"א הי"ח).

נחשב כחלק משור הנסקל, ואינו נאסר בהנאה, ולכן המקדש בו מוקדשת].

ויש להמליץ בזה (אבות פ"ג מ"ג) רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעי' כח: ח) "כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום". אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא, שנאמר (יחזקאל מא: כב) "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'":

רש"י (לד: ד"ה באומר בגמר) שחשב על השחיטה עצמה לעבודת כוכבים וכו' אינה לשחיטה אלא לבסוף. ובתוס', רבינו אלחנן פירש דהא דמשנינן בגמר שחיטה הוא עובדה, היינו סוף השחיטה שהדם יצא וקרוב לזריקה, ולהכי אסור אף לריש לקיש.

בא"ד שם הקשה בקהלות יעקב (סי' ט"ו אות ב') דמה בכך דאינה לשחיטה אלא לבסוף, הא מ"מ תורת חתיכה איכא אפילו בכל שהוא, וזרק מקל לפניו נמי חייב. ומי גרע חתיכת סימנים משבירת מקל. ותירץ דאף בשבר מקל לפניו, אם לא שבר לגמרי אלא חתך מחצית עביו, לא חשיב שבירת מקל. והוא הדין שחיטה, אם אינה אלא לבסוף לא חשיב מלאכה גמורה. אמנם תוס' (ב"ק סה. ד"ה מה לי) כתבו דאף למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף, מ"מ נאסר כבר בתחילת השחיטה, ע"ש.

ויש ליישב הקושיא דהנה נחלקו רבי יוחנן ורשב"ל אי חצי שיעור אסור מן התורה. והנה לרשב"ל חצי שיעור מותר מן התורה, ולא נחשב שום איסור. ולפ"ז יש לומר

א"ר יהודה: שאל ר' ישמעאל. אמר רב אחדבוי אמר רב: המקדש בפרש שור הנסקל - מוקדשת, בפרש עגלי עבודת כוכבים - אינה מוקדשת. איבעית אימא סברא, ואב"א קרא. איבעית אימא סברא, גבי עגלי עבודת כוכבים ניחא ליה בנפחיה [פ"], רוצה העובד אותה בנפיתות ושומן הבהמה ע"י שפרש זה נמצא בקרבה, כדי שיראה קרבנו משובח]. אבל גבי שור הנסקל לא ניחא ליה בנפחיה [אין לבעל השור ענין ורצון בקיומו של פרש זה הגורם לנפיתותו ושומנו של השור. ולכן אין הפרש

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

ע"ז מ"ג ע"א-ע"ב

עבודה זרה ואין לה דין עבודה זרה, כמפורש במרדכי (ישן עבודה זרה ריש פ"ג) בשם ראבי"ה (ס' אלף נ"א). והביאו הרמ"א (יו"ד סי' קמ"א סע' א') וז"ל, צורת שתי וערב שמשתחווים להם וכו' אבל אותן שתי וערב שתולין בצואר לזכרון לא מיקרי צלם, ומותר. הרי מבואר דאפילו צלם ממש - כל שלא השתחוה לו העכו"ם ולא נעשה אלא לזכרון, אין לו דין עבודה זרה.

ומיהו לענין תפלה אכתי ה' נראה לאסור להשתחוות כנגדו, שלא יהא נראה כמשתחוה להדגל, וצריך להחזיר פניו לצד אחר. ועיין בתרומות הדשן (סי' קצ"ז בסופו) שיש אומות שנושאים לזכרון לא מחמירין להו, שאינו אלא להודיע שהם מאותה המדינה. ומכל מקום סיים, אמנם האי דמרדכי בשם ראבי"ה לא קאי אלא דאין לאסור אותו כדאסרין צלם שנעבד, אבל לענין נראה כמשתחוה להם אפשר אין לחלק, ע"כ עי"ש. וממילא גם בדגל, אפילו ה' באמת זכרון לעבודה זרה ממש, מ"מ לא ה' נאסר אלא להשתחוות כנגדו, אבל לא ה' אסור להתפלל באותו ביהכ"נ.

עוד יש לומר סברא דאף דעיקר תיקון הדגל הציוני נעשה לסימן מעשה רשע שלהם הנקרא ציונים, מ"מ כעת מה שמניחים אותו בביהכ"נ, אין זה לשם ציונים שלהם, אלא סמל מדינאי כמו שיש בכל מדינה ומדינה. וכנראה דהני מנהלי בתי כנסיות

תנן התם: דמות צורות לבנות ה' לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר להן: 'כזה ראיתם או כזה ראיתם'. ומי שרי, והכתיב "לא תעשון אתי" (שמות כ:כ) - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני [וכו'] במרום, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות? שאני ר"ג דאחרים עשו לו. והא רב יהודה דאחרים עשו לו, וא"ל שמואל לרב יהודה, שיננא סמי עיניה דדין? התם בחותמו בולט, ומשום חשדא וכו' ומי חיישין לחשדא, והא בי כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא, והוו עיילי ביה אבוא דשמואל ולוי ומצלו בגויה, ולא חיישי לחשדא? רבים שאני. והא ר"ג דיחיד הוה? כיון דנשיא הוא, שכיחי רבים גביה.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' קט"ז) אם מותר להתפלל בבית הכנסת שיש שם דגל ציוני המסמל את מדינת ישראל. והמציא השואל לרבינו מכתב מגאון אחד שאוסר להתפלל באותו בית הכנסת מפני שהוא עבודה זרה, והכיסוי אינו מועיל. ואינו דומה לערוה שהוא רק ב'לא יראה' (דברים כג:טו), אבל הדגל הוא ב'לא ימצא' (יח:י).

והשיב רבינו דדברי הגאון במחילת כבוד תורתו הם טעות, דהרי פשוט דאפילו ה' האי דגל צורת עבודה זרה ממש, מ"מ כל שלא נעשה לעבדה ולא נעבדה, לא מקרי

דנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא, ופירש"י אנדרטא, צלם. ואם איתא דאסור להתפלל באותו ביהכ"נ שיש שם צלם, א"כ היאך התפללו שם אבוה דשמואל ולוי, הי' להם להתפלל ביחידות. אלא על כרחך דאין ביהכ"נ נפסלת אפי' אם הכניסו שם ח"ו צלם ממש. וא"כ ה"ה בביהכ"נ שיש שם דגל, אפילו אם יאמרו דהוא עבודה זרה ממש, מ"מ מותר להתפלל באותו ביהכ"נ. וע"ע בתש"ו (ח"ד סי' ק"י).

הכניסו הדגלים לשם חיבוב המדינה, כמו שמחבבים מדינת ארצות הברית. והא ראייה דקודם שהכריזו על הקמת מדינת ישראל לא הכניסו דגלים. וממילא יש לומר דאף דהוא זכר למינות, מ"מ אין איסור בדגל זה לענין בית הכנסת יותר משאר דגלי מלכות של מינות.

שוב הביא רבינו ראייה מוכרחת דמותר להתפלל באותו ביהכ"נ, מסוגין דאבוה דשמואל ולוי הוה מצלי בבי כנישתא

הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי דוד פורקעס זי"ע

אב"ד ומגיד מישרים דק"ק מעז'ביז

י' מנחם אב תקמ"ב

רבינו דוד נולד בערך בשנת ת"פ (1720 למס') לאביו רבי צבי בעיר יאניווע (Jonava, Lithuania). התגורר במעזיבז (Medzhybizh, Ukraine) עוד לפני בואו של הבעש"ט, וכיהן שם כאב"ד ומגיד מישרים. אודות מקום לידתו, ימי נעוריו, ומי היו רבותיו, לא ידוע לנו שום דבר.

התקרבותו אל מרן הבעש"ט זי"ע

אודות התקרבותו של רבינו אל מרן הבעש"ט זי"ע סיפר הרה"ק מרוז'ין (Ruzhyn, Ukraine) זי"ע: בתחילה היה רבינו מתנגד גדול על הנהגת הבעש"ט, וכל כך היתה גדולה התנגדותו עד כי כשישב ללמוד את השיעור עם תלמידיו, היה פותח בכל יום מילתא דביחזותא שהיתה מכוונת לשחוק נגד דרך הבעש"ט.

באחד הימים שאל אברך אחד את רבו הבעש"ט (התיישב רק בשנת תק"ח [1748 למס'] במעזיבז), יען כי ירצה לילך ללמוד אצל איזה רב, לכן ביקש עצת רבו הבעש"ט להיכן יסע ללמוד. יעצו לו הבעש"ט שיסע ללמוד אצל הרה"ק רבי דוד פורקעס במעזיבז, אך הורה לו שכאשר ישמע כיצד הלה מלעיג עליו, לא יענה לו דבר, ולא יהרהר אחריו כלל. הוא עשה כמצווה עליו מפני רבו, והוכרח מדי יום ביומו לשמוע דברי לעג על רבו, ואמנם החריש כמצוות רבו הבעש"ט.

פעם אחת אמר לו רבינו כי רצונו לקבל פני הבעש"ט, וביקש ממנו שיספר לו על דרכי הנהגתו ותהלוכותיו בקודש של הבעש"ט. סיפר לו האברך על מנהגו, כי בשעת נטילת ידיים לסעודה שרוי הוא בדביקות עצומה, ואילו על המסובין נופלת תרדימה, וכך נמשך הדבר עד אחרי ברכת המוציא, שאז מתעוררים כולם מתרדימתם. נענה רבינו ואמר: "אלך ואראה את המראה הגדול הזה", ונסע יחד עם תלמידו האברך.

הבעש"ט כיבדו בכבוד רב, והזמין אותם לסעוד אצלו בסעודת צהרים. רבינו אזר חלציו כגבור, והשתדל בכל כוחו להיות ער ולא להירדם, אבל כל זה לא עזר לו, ונפלה גם עליו תרדימה. בחלומו ראה כי הוא נמצא בשמים, והנה הבעש"ט שם ונטל את ידיו לסעוד. לאחר מכן שמע שהבעש"ט דרש בענין כוונות נטילת ידיים, ולעומתו ניצב המגיד הגדול ממעזריטש (Mezhyrich, Ukraine) זי"ע ומתפלפל עמו, שבכתבי האריז"ל כתוב כוונה אחרת. הבעש"ט עונה לתלמידו המגיד הגדול, כי בדור חלש זה גם האריז"ל יודה לו שהצדק עמו. והמגיד שאל: "מאן מוכיח"? אמר הבעש"ט: "הרי האריז"ל נמצא בהיכל הסמוך, הבה נכנס אליו, ונשמע זאת מפיו הקדוש". כך עשו, ולאחר פלפול עצום שהיה ביניהם, הודה האריז"ל לדברי הבעש"ט.

לפתע הקיץ רבינו משינתו, והבעש"ט בייך ברכת המוציא. לאחר מכן גילה את סוד נטילת ידיים, והנה כמו שהיה בחלום כן ראה בהקיץ, כיצד המגיד מתווכח עם רבו הבעש"ט אודות הסתירה

מכתבי האריז"ל. והבעש"ט עונה לו את אותה התשובה שראה בחלום. וכשהמגיד שואל מאן מוכח, באה התשובה: "רבי דוד פורקעס יוכיח, כי הוא שמע בשמים כיצד הודה האריז"ל לדברי". אז ראה רבינו גדולת הבעש"ט, וקיבלו לרבו.

בצל רבו הבעש"ט זי"ע

רבינו התפלל אצל הבעש"ט כש"ץ תפילת כל נדרי ומוסף ביום הכיפורים. וכה סיפר רבינו: מנהג רבו היה להתפלל ביום הכפורים בהשכמה. אך פעם אחת נתאחר ביותר עד בוש, ולמרות השעה המאוחרת לא התחילו להתפלל. למרבה הפלא כשהגיע הבעש"ט מאוחר לבית המדרש, ישב במקומו והשעין ראשו על העמוד, במשך שעה ארוכה, כך נשתתה, הניח והרים ראשו כמה פעמים. לפתע רמז שיתחילו להתפלל שחרית.

לאחר שסיימו תפילת שחרית, ניגש רבינו לתפילת מוסף. כשעמד ליד התיבה, התחיל הבעש"ט לכנותו בכל לשון של גנאי בפני עם ועדה, כשבין היתר כינה אותו בשם 'זקן אשמאי', וצעק עליו: "להיכן אתה הולך"? כך נמשך הדבר משך זמן ניכר, עד שרבינו רצה להסתלק מהעמוד, כי חרד מאוד שמא מוצא בו רבו חלילה פסול, או ראה עליו דבר מגונה. אך רבו גער בו, וציוה עליו שיעבור לפני התיבה. רבינו שעמד לפני העמוד בלב שבור ורצון, ובכה עד שלא היה יודע מה שהוא אומר, ורק צעק ובכה כי נשבר לבו מאוד.

במוצאי יום הכפורים נהגו כולם לבוא להתברך אצל הבעש"ט, ואז נגש אליו גם רבינו, ושאל את רבו מה ראה בו דבר מגונה. למרבה הפליאה היתר התשובה: "חס ושלום לא ראיתי בך שום דבר". וכאן גילה לו פשר התנהגותו המופלא: "באשמורת הבוקר ראיתי את השטן בעצמו ניצב על הדרך, במטרה לקבל את התפלות לידיו. אמרתי בלבי, למה אלך להתפלל ולמסור לו את התפילות ח"ו, ולכן נתאחרתי, עד שעלה בידי לסלול דרך שבו לא יוכל השטן לפגוע, ובכך זאת יראתי שמא חלילה תיכנס בך מחשבה של יוהרא וגאווה, ובכך יתקלקל כל ענין התפלה. לכן שברתי את לבך, בכדי שלא תהיה לך שום מחשבה זרה, ולא יוכל השטן לחדור ללבך, ורק לאחר מכאן צויתי לך להתפלל. (שבחי הבעש"ט)

בגירסא שונה מסופר, שבאותה שנה התכונן רבינו להפציר במוסף של יום הכפורים על ביאת המשיח, ולשם כך ערך צומות וסיגופים בימי הרצון, והתענה משבת לשבת. אף איש לא ידע על כך, אך השטן הרגיש בדבר, ועשה הכל בכדי לחטוף את התפילות. כשהבעש"ט ראה ברוח קדשו, והבין שאין לדחוק את הקץ, לכן לטובת הכלל ביזה את רבינו, בכדי שיחזור בו ממחשבתו למסור נפשו על הדבר במה שנתבזה, וחשב שנמצא בו פסול, וממילא לא יוכל לדחוק את הקץ ולקרב הגאולה. ואכן רבינו הודה שזו היתה כוונתו, אלא שנמנע מכך בגלל התנגדות רבו.

מסופר: בלילה אחד הופיע רבינו בביתו של הרבנית מרת אדל ע"ה, וביקש שיתנו לו סעודת ערב, העירו את הרבנית מרת אדל להכין הסעודה, אולם רבינו עמד על כך שיביאו מיד גם את שני ילדיה הקדושים בעל דגל מחנה אפרים והרי ר' ברוך'ל. רבינו ישב אתם בסעודה. והנה תוך כדי ישיבתם נפלה קורת הגג על מטתם. מיד הגיד הבעש"ט: "או דוד, דו זעהסט דאך בעסער פון מייר", וניצל חילדים הקדושים, ויהי לאות ולמופת.

פעם אחת כאשר הלך רבינו לבעש"ט, אמרה לו אשתו שידבר עם הבעש"ט שיש להם נערה בתולה אשר כבר הגיעה לפרקה, ואין להם מה ליתן לה נדן, ולכן לא מזדמן להם שום שידוך. רבינו הלך לבעש"ט והתנצל לפניו איך שיש לו בת שכבר הגיעה לפרק הנישואין ואין לו מה ליתן לה נדן ולא מזדמן שום שידוך. אמר לו הבעש"ט שיסע לאיזה ישיבה לבקש שם חתן עבור בתו.

רבינו הלך לישיבה וחיפש ומצא בחור כמבוקשו, והשתדך עמו. רבינו הבטיח לו ליתן נדן סכום מעות, וקבע זמן הנישואין על איזה זמן. ויהי כאשר התקרב זמן הנישואין, והוא עדיין לא שלח מתנות לחתן כנהוג, שלח לו המחותן מכתב לברר אצלו מתי הוא ישלח את המתנות. רבינו הלך לבעש"ט והראה לו את המכתב שקיבל ממחותנו. אמר לו הבעש"ט שימתין איזה שבועות.

ויהי היום בא לפני הבעש"ט עשיר אחד, ואמר לו שאשתו חלתה ונפלה למשכב כבר מספר שבועות. הם קראו רופאים מומחים, אבל הרפואות לא הועילו. אמר לו הבעש"ט: "אספר לך דבר מה. עשיר אחד נסע למרחקים למכור את סחורתו, ויחד עמו נסעו שני אנשים, שהיו רגיל לנסוע עמו למסחר. והנה פעם אחת ראו ב' האנשים הנ"ל אצל העשיר סכום מעות גדול שעלה להן רב. קנאה גדולה בערה בהם, והם התיעצו ביניהם איך לקחת את הכסף. והם החליטו שיסעו עם הסוחר לאיזה יער, ושם יהרגו אותו, והם יחלקו ביניהם את הכסף.

אכן כך עשו, הם סעו עם הסוחר לאיזה יער, ושם רצו להרוג אותו. הסוחר בכה לפניהם שעל כל פנים יתנו לו לומר וידוי להתודות לפני השי"ת. והם נתרצו לדבריו. ויהי כאשר התחיל הסוחר לאמור וידוי בשברון לב ולשפוך מרורות נפשו לפני השי"ת, אמר כאשר יעזור השי"ת שינצל, יחלק רבע מעות מעשירות שלו לצדקה עבור קרובים, ורבע מעות לצדקה לאנשים אחרים.

והנה לפתע נשמע קול של אנשי צבא ביער, וב' אנשים אלו ברחו תיכף, והניחו לסוחר עם המעות ביער. ויהי כאשר קרבו אנשי הצבא לעשיר לשאול אותו מה הוא עושה כאן, ענה להם ששני אנשים רצו לרצוח אותו. אנשי הצבא הראו לו את הדרך לצאת מן היער. ויהי כאשר בא הסוחר לביתו, התחיל אכן לחלק מכספו לצדקה, אבל הוא חילק את המעות רק לקרובים לבד, אבל לשאר אנשים לא נתן כלל".

הפטיר הבעש"ט: "לכן ענשו אותו מן השמים שאשתו תהיה מוטלת למשכב". כאשר סיים הבעש"ט את דבריו, אמר העשיר, כי מעשה זו אירע לו בעצמו. אמר לו הבעש"ט אם יקיים את נדו, ויחלק גם לאנשים אחרים שאינם קרוביו, יהיה לאשתו רפואה שלימה. והעשיר אמר שכן יעשה, ויחלק מכספו גם לאנשים אחרים. אמר לו הבעש"ט שיתן לרבי דוד שעומד כאן סכום כך וכך, כי צריך לתת נדן עבור בתו. וכשיבוא לביתו יחלק השאר לצדקה כמו שהבטיח. העשיר שמע לדבריו ונתן את הסכום בשלימות. בירך אותו הבעש"ט שאשתו תתרפא בשלימות הבריא, וכן היה, ולרבינו היה כסף בהרחבה לחתן את בתו.

כשחלה הבעש"ט והיה הולך ונחלש, נכנס אליו רבינו בשאלה: "כיצד יוכל להתפלל לרפואתו באופן שלא ירגישו המקטרגים שזו היא תפלה לבריאותו. והחל הבעש"ט לומר לו, ופניו נעשו בוערות כלפידים, עד שנפל עליו פחד ויראה, ורצה רבינו לברוח, רק מחמת שהבעש"ט דיבר עמו פנים אל פנים לא היה יכול לצאת.

בתוך כך באה בתו מרת אדל, ואמרה אל אביה: "עת לאכול כי פנה היום". מיד אזל סומקא ואתא חיורא ושכב על מטונו לנוח, ואמר לה: "בתי בתי מה עשית לי?" אמר רבינו: "הרי הדין עמה, כי עת הוא לאכול". אמר הבעש"ט: "לא ידעת מי היה כאן - מצד אחד עמד אליהו ז"ל, ומצד השני עמד רבי אחיה השילוני, והם אמרו לי, ואני אמרתי לך. אך כשבאה ובלבלה אותי, הלכו". באותה מעמד אמר הבעש"ט כי לקח נשמות בתו מן התורה, מן הפסוק (דברים לג:כ) "אֵשׁ יָת לָמוּ" ר"ת 'אדל'. (שבחי הבעש"ט)

רבינו זכה לגילויים שמימיים. ומסופר, פעם אחת נתגלה לו בחלום שהגיע אל רבו הבעש"ט, ועמדו לידו ארבעה אנשים, מהם היו שנים שהכירם, והשלישי היה אליהו הנביא, ואילו את הרביעי לא הכיר. אולם מחמת יראת הכבוד היה בוש לשאול את רבו עליו. רק לאחר פטירת רבו, כשקיבל עליו את מרות המגיד הגדול ממעזריטש, שאל אותו אודות הרביעי. המגיד ביקש ממנו שיתאר את צורתו, ולאחר שתאר בפניו את תוארו וצורתו, וכן תנועותיו. נענה המגיד ואמר: "דע לך שזה היה האריז"ל". (שבחי הבעש"ט)

פעם ישבו החבריא קדישא תלמידי הבעש"ט יחד עם רבינו. הם שתו יין ורקדו בשמחה רבה. נזדמן שם מתנגד אחד, ושאל: "לשמחה זו מה זו עושה, הרי עם ישראל שרויים בצער, ואתם שותים ורוקדים?" השיב לו רבינו: "הנה רש"י אומר (במדבר ו:ב) למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, שמצוה לפרוש מן היין. אבל בספוק י"א אומר רש"י שהנזיר חטא מכיון שציער עצמו מן היין. ולכאורה דברי רש"י סותרים זה את זה.

אלא הענין הוא כך, הנה הרואה סוטה בקלקולה הרי הוא חוטא, כי מי שרואה באחרים רק הקלקול, ומוחפש חטאים וחסרונות בני ישראל, הוא באמת מחויב להזיר עצמו מן היין, כי היין מחמם ומסעיר את הלב, ובכך יוסיף עוד לפשפש במועשיהם של אחרים. אבל מי שמביט על כל אחד בעין יפה, ורגיל לראות רק את הטוב בבני ישראל, ואינו רואה סוטה בקלקולה, הרי הוא חוטא אם מזיר עצמו מן היין, כי אדרבה, עליו לקיים הפסוק (משלי טו:טז) "טוב לב משתה תמיד".

רבינו ראה את החזן מזסלב (Izyaslav, Ukraine) ז"ל כשהיה מגן את הוידיים, ואמר: "רבש"ע, לו לא היו חוטאים עם ישראל, איפה היית לוקח אזא זיסן אשמנו". (בית אברהם יוה"כ ד"ה הבעש"ט)

רבינו היה דרכו לנסוע בכל שנה לעיל הולדתו ועיר משפחתו יאניווע, שם דרש וקירב את לבבות בני ישראל לאביהם שבשמים, ורבים היו צמאים לשמוע דבר ה'. גם בתו של רבינו התגוררה שם.

פעם אחת בעת בואו לשם ראה רבינו את הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין (Karolin, Belarus) זי"ע, אשר היה גר שמו, ואביו הצדיק רבי יעקב היה השמש בבית המדרש. רבי אהרן היה ידוע בעיר כאברך העולה במעלות ה' ומופשט מעולם הזה. רבינו קראו, והתייחד עמו כשעתיים, והשפיע עליו שיסע להסתופף בצילו של הבעש"ט. רבי אהרן הסכים, ונסעו יחד לבעש"ט, אך בדרך נודע להם על הסתלקותו של הבעש"ט.

אמנם רבינו אמר לו שלא יחזור לביתו, אלא שיסע עמו יחד למגיד הגדול הרה"ק רבי דוב בער זי"ע, ומהזו הסתופף רבי אהרן בצל רבו הגדול במעזריטש. אח"כ שידך רבינו את רבי אהרן הגדול עם אחת ממשפחתו הרמה שם ביאניווע. (כתבי ר"י שו"ב)

נסיעתו לארץ ישראל

לרבינו היו כיסופין גדולים לזכות לעלות לארה"ק, אך רבו הבעש"ט הק' מנעו מכך מסיבה הכמוסה איתו. רבינו חשב לעשות מעשה, והלך ומכר את ביתו וכל חפציו, והיה בטוח שלאחר זאת, כבר לא ימנע ממנו הבעש"ט, וירשה לו לעלות לארה"ק. כשהגיע להבעש"ט אמר לו: "ידעתי שמכרת הכל, ולכן תשובות אתה וביתך אצלי בשב"ק". בערש"ק אמר לו הבעש"ט: "הרי אינך יודע האין נראית הארץ, ע"כ אמסור לך כוונות ידועות, וכשתטבול במקוה יראו לך המלאכים את הארץ הקדושה, ואת עייה"ק ירושלים, ואת בית המקדש", וכך היה. כשראה את הכל, שאלם: "היכן ארון הקודש". נענו לו: "מזרח הבעש"ט הוא הארון הקודש". לאחר שיצא מהמקוה, שאלו הבעש"ט: "מה ראית"? וסיפר לו הכל, בהוסיפו שהחליט כי אינו נוסע אחרי שנודע לו שהארון הקודש נמצא כאן, ונשאר לגור במעז'בוז.

עוד מסופר בענין זה: פעם חשק רבינו ליסע לארץ הקדושה, וחשב בדעתו שאין נכון ליסע בלי נטילת רשות מרבו הבעש"ט. הוא נסע מקודם לרבו הקדוש, וביקש ממנו שיסכים עמו על נסיעתו לארץ הקדושה. השיב לו הבעש"ט: "אני מסכים שתסע, נאר זעה דוד זאלסט דיך נישט באנארישען", וברכו בברכת הפרידה.

רבינו נסע לדרכו, והיה באמצע הדרך עמדה הספינה באי [אינזל] אחד. והנה זה היה בבוקר, ומכיון שעדיין לא התפלל תפלת שחרית, על כן ירד רבינו מהספינה לאי, אולי ימצא יהודי שיתפלל עמו. הוא שאל מהאנשים אשר עמדו שם: "האם דרים יהודים באי הזה"? והשיבו כי שום איש אינו דר כאן.

פתאום בא לפניו איש זקן נשוא פנים ומהודר מאד, ושאל אותו: "האתה הוא רבי דוד פורקעס"? והשיב: "הן". שאלו האיש: "מה אתה מבקש"? השיב רבינו: "אני מבקש בית ליכנס להתפלל בו". אמר לו האיש הזקן: "בא עמי לחדרי, ושם תמצא מקום מרווח להתפלל". רבינו הלך עם הזקן, והתפלל שם. כשגמר התפלה, הביאו לפניו סעודה נכבדה כסעודת שלמה בשעתו. הזקן שאל את רבינו: "מה עושים אחינו בני ישראל בגולה? האם הם בריאים"? השיב רבינו: "השם יתברך פארלאזט זיי נישט". [הקב"ה אינו עוזב אותם]. חזר ושאלו הזקן: "האם יש להם פרנסה"? ורבינו השיב שוב: "השם יתברך פארלאזט זיי נישט". אחר כך שאלו הזקן: "ובאיזה מעמד הם בענין עול הגלות מהשונאים העומדים עליהם לכלותם ח"ו. השיב רבינו: "השם יתברך נוקם את נקמתם, ומושיע להם מכל צריהם". וכך שאלו הזקן על כל פרט ופרט, ורבינו השיב על הכל: "השם יתברך פארלאזט זיי נישט". אחר כך אמר לו הזקן: "הנה זמן הנסיעה ממשמש ובא, וצריך אתה ליסע לדרכך. בא ונלך להספינה". הם הלכו להספינה, והזקן ברכו בברכת הפרידה.

והנה באמצע הדרך נתוודע לרבינו, שהספינה שהוא היה צריך ליסע עמה לארץ הקדושה כבר נסעה לדרכה, והספינה אשר הוא נוסע בה כעת, היא באה מארץ הקדושה ונוסעה חזרה. היה לו צער גדול מזה, שכמה מסירות נפש היתה לו עבור נסיעה זו, ונפלו פניו מאד. בעמדו כך נבון ברעיוניו, התחיל להתבונן מה עבר עליו בשעות האחרונות, הלא בתחילה אמרו לו שעל האי הלז אין דר שם שום אדם, ומהיכן היה שם הבית והזקן, ומאין ידע הזקן ששמו דוד". הבין רבינו שאין זה דבר פשוט. גם

אינו פשוט מדוע לא נפל בדעתו אז לשאול את הזקן מי הוא. והסכים בדעתו שתיכף כשיבוא לביתו, יסע תיכף להבעש"ט, ושם ודאי ידע פתרון הדבר.

ויהי בבואו להבעש"ט, עוד קודם שסיפר לו איזה דבר, אמר לו הבעש"ט: "איי דוד, איך האב דאך דיר געזאגט אז זאלסט דייך נישט באנארישען". שאל אותו רבינו: "וכי מה עשיתי"? ענה אותו הבעש"ט: "הנה תדע, כי בכל ראש חודש נכנס אברהם אבינו ע"ה לפני הקב"ה, ושואל אותו על בניו, מה הם עושים בגולה, והשם יתברך משיב אותו תמיד: "אל תדאג עליהם, כי עין השגחתו עליהם תמיד בכל פרט ופרט, ובכל צרתם לו צר, ואף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם ח"ו, ואני זוכר להם את בריתי אשר כרתי אתך".

הפטיר הבעש"ט: "הנה בראש חודש זה נכנס אברהם אבינו גם כן לפני הקב"ה, ושאל כנ"ל, והקב"ה השיבו כנ"ל. אבל אברהם אבינו לא קיבל כעת תשובתו, ולא נכנס בלבו. נעשה רעש גדול בפמליא של מועלה, ואמר לו השם יתברך: "הנה כעת נוסע דוד עבדי לארץ הקדושה, לך ושאל אותו, ותראה שגם הוא יאמר לך שאני עוזר להם בכל עת ובכל שעה". הנה הזקן הזה היה אברהם אבינו, והלך לשאול אותו, כאשר אמר לו השם יתברך. ואתה הסכלת עשו, כי לא השבת כהוגן. די האסט געדארפט שרייען גיוואלד, הצרות גברו מאוד, ורבו למעלה ראש, עד כי כשל כח הסבל מרוב התלאות והצרות אשר מצאתנו בכל פרט ופרט, והשם יתברך יחוש וימהר לגאלנו מכל צרותינו, וישלח לנו הגואל צדק במהרה בימינו אמן.

(אוצר הסיפורים ח"א אות ג')

פטירתו

בשנת תקי"ב (1752 למס') היה הבעש"ט יחד עם רבינו בעיר פולנאה (Polonne, Ukraine), ונסע משם לעיר חדש (Nove Misto, Ukraine) [מרחק של 105 מייל]. בהמשך הדרך נסעו דרך בית החיים שם, וראה הבעש"ט עמודי אש גדול מאיר על קבר אחד שם, מיד שלח את משמשו לבדוק מי טמון שם, וראה שחרות על המצבה כי זו היא מצבת 'משה עבד ה'". נענה הבעש"ט ואמר: "פה יהיה איש אחד בשם רבי דוד". באותה תקופה התגורר שם אדם חשוב בשם ר' דוד, ונתבהל מאוד שמא אליו מכוונים הדברים, אך הבעש"ט הרגיעו שאין לו מה לפחד.

כעבור שלושים שנה בדיוק בשנת תקמ"ב (1782 למס'), הגיע רבינו לפולנאה בערב שבת חזון, ונפגש עם הכהן הגדול בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע, ונפרד ממנו, באמרו לו שרצונו לשבות בשבת זו בעיר חדש. כשהגיע לעיר חדש, לא מצא שם את הרב, כי נסע למקום אחר. במשך כל השבת התפלא מה הוא עושה כאן, הרי הרב אינו בעיר, ואני באתי רק לקבל פניו שהוא צדיק. באותה שנה חל תשעה באב בשבת, ורבינו נחלש מאוד, וביקש לקרוא לחברא קדישא, וכתב צוואה וביים א' י' באב תקמ"ב נסתלק מהעולם, ומקום קבורתו הוא ליד אותו צדיק שעל מצבתו כתוב משה עבד ה', ותהום כל העיר. בעיר חדש היתה זקינה מופלגת, אמו של המוכית, והיא נזכרה כי לפני ל' שנה כבר אמר הבעש"ט שליד מצבה זו של משה עבד ה', יהיה טמון אחד בשם רבי דוד, ונזכרו כולם לראות כי דבר ה' היה בפי הבעש"ט.

תיאר על גדולתו של רבינו משתקף היטיב מתוך הספדו של הגה"ק רבי יצחק זצ"ל אב"ד לעטשוב (Letychiv, Ukraine): "הנה גם אנחנו יש לנו להניע ראש, ולבכות במר נפש על הצדיק החסיד קדוש וטהור, מ' דוד ב"מ צבי מגיד דק' מעזיבו, אשר היה משים לילות כימים בשלשה בחינות. ראשונה,

שמנעוריו לא עבר עליו חצות לילה בשינה ועסק בתורה. שנית, שהיה דרשן ומוכיח הגדול, וכמה רשעים גמורים ששמעו דבריו ונעשו צדיקים גמורים, ושם לילות כימים, היינו מרשעים עשו צדיקים. שלישית, שבודאי צדיק כמוהו מכפר עון הדור ושם לילות כימים.

והנה אחז"ל (שבת קנג.) מהספדו של אדם ניכר אם אדם גדול הוא. לכאורה קשה, הלא יותר ניכר הצדיק במעשיו מלהכיר מהספדו. אך נ"ל לפרש, דלפי השכל היה ראוי שהצדיק שהגיע זמנו לפטור מן העולם, יהיה מיתתו ופטירתו היותר יפה מכל העולם. ראשונה, הצדיק ראוי שיחלה מקודם איה ימים אחדים, כדי לעשות צוואה ולהוכיח את בניו וידיעיו. שנית, שיפטור בביתו על מטתו, ולהקבר בקברות אבותיו. שלישית, שיפטור ביום חדוה, כי מיתתו זהו יום חתונתו ושמחת לבו.

והנה ראה ראיו פטירת הצדיק הזה, אשר היה מפורסם בכל העולם לצדיק גמור, ונפטור שלא כסדר הנ"ל. ראשונה, שנסע לק' פולנא, ודעתו הי' לחזור בקרוב. ובמוצאי שבת חזון הלך לביהמ"ד ואמר קניות, ובבוקר פתאום יצאה נשמתו בלא צוואה ושום סדר. שנית, שלא מות בביתו בק' מעזיבוז, רק בפולנא. שלישית, שמת ביום צער ובכי הוא ט' באב הנדחה. ועל זה נשתוממו הבריות, מדוע עשה ה' לצדיק ככה.

אך כאשר נעריך הדבר נראה מכל הבחינות גדולות הצדיק הזה וקדושתו. ראשונה, הנה אי' (מו"ק כח.) ת"ר מות פתאום זו היא מיתתו חטופה. רב הונא נח נפשו פתאום, והווי קא דאגי רבנן עלי'. תנא להו האי זוגא דמן הדייב, לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות, אבל הגיע לגבורות זהו מיתת נשיקה. ופי' מיתת נשיקה, שהשכינה מתראה לפניו ופורחת הנשמה ומתדבק בשכינה.

והנה הצדיק הזה, ידוע שהיה יותר מתשעים שנה, ועבר עליו ימי הגבורות כבר, א"כ מיתתו פתאום זהו שבחו, שנדבק בשכינה כרגע בנשיקה. על השנית, הנה אחז"ל (ר"ה יח:) קשה מיתת צדיקים יותר משריפת בית אלקינו. ונ"ל הטעם כי הרב האלשון פי' על פסוק (שמות כח:ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", פי' שיעיקר השראת השכינה בצדיקים, ולא העיקר במקדש שהם עצים ואבנים. רק ע"י השראתו בצדיקים מוכרח לשרות בבית המקדש מקום עבודתם. א"כ מאחר שהשכינה שורה בתוך הצדיק, א"כ גוף הצדיק נקרא ממש בית המקדש, וכשמת הגוף ההוא, יותר קשה משריפת בית המקדש בבנין. זה"ש קשה מיתת צדיקים וכו'.

בזה נבין, מיתת הצדיק ההוא היה בט' באב הנדחה, להראות שקדוש וטהור היה, וגופו היה בית המקדש, וקשה יותר משריפת בית אלקינו שנשרף ביום תשעה באב. על שלישית, אי' בזהר למה על הרוב אנשי מעשה נדים ומטולטלים? די לעבד שיהיה כרבו, מה השכינה נעה בגלות, כמ"ש אנכי וכו'. א"כ זה שמות צדיק הזה שלא בביתו, כי נד וטולטל בק' פולנא, נראה קדושתו, שבא העת להתדבק בשכינה, ודי לעבד להיות כרבו. זהו פי' מהספדו של אדם ניכר אם אדם גדול הוא, כי ע"י ההספד ניכר קדושתו שמתנגד לשכל העם".

ומסיים את הספדו בדברים אלו: "אי ענו אי חסיד נצעק ונאמר, כי הלכת למנוחות, אותנו עזבת ביגון ואנחות. ואל מי מקדושים נפנה לשאת בעדינו רנה ותפלה, בכל עת צרותינו שלחנו אחרך, ובאת לערינו, והיית לנו כחומה. נשארנו כיתומים ואין אב, אמותינו כאלמנות. איך היית אהוב ונחמד לכל העולם, כל פה יברוך ואמרו אשרי יולדתו. קשה עלינו פרידתך כפרידת גוף ונפש, וקשה עלינו

מיתנת כשריפת בית אלקינו, הלוא למושמע און דאבה נפשינו, נשב לארץ בבכי ויללה, ונזכיר שמך הקדוש בחלחלה, ותנוח על משכבך למעלה מכנפי השכינה, אמן".

צאצאי

רבינו השתדך עם ריעו הרה"ק רבי וואלף קיצעס זי"ע, ונכדם המשותף היה רבי יצחק מסמאלי (Smol'yany, Belarus) זצ"ל, אמו מרת יהודית היתה בתו של רבי וואלף קיצעס, ואשתו מרת תמר ע"ה, היתה בתו של מרת חנה ע"ה בתו של רבינו. עוד מבין צאצאי רבינו נמנה הרה"ק רבי דוד שלמה מטולטשין (Tul'chyn, Ukraine) זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: שבחי תלמידי הבעש"ט

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת סו"ת אש"ה מהד' תשס"ז

מגיד משנה לנוער

פרשת דברים

"ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם" (א:יא). זָאגט רש"י ד' יודען האבין געזאגט, משה דו געבסט א קצבה פאר אונזערע ברכות, הקב"ה האט שוין צוגעזאגט פאר אברהם, אז מיר גיין זיין אזויפיל אז מען וועט אונז נישט קענען ציילען (בראשית יג:טז). האט משה געזאגט, ד' ברכה איז פון מיר, אבער דער אייבישטער וועט ענק בענטשען ווי ער האט צוגעזאגט.

אָרץ יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָה בְּלִי מִצְרִים

קען מען זאגען אז ארץ ישראל איז דאך א נחלה בלי מצרים, עס איז נישט דא קיין גרעניץ, פאר דעם וועט עס אנגערופען ארץ צבי, ווייל עס טוט זיך אויסשפרייטען לויט וויפיל מענטשען וואוינען אין ארץ ישראל. אזוי ווי עס שטייט אין גמרא (גיטין נז.) זעכציג שטעט האט יצאי המלך געהאט, און אין אלע האבין געוואוינט דאפעלט ווי ד' יודען וואס זענען ארויס פון מצרים. אבער שפעטער ווען מען האט געזעהן דעם פלאץ, איז דארט אפילו נישט אריין זעכציג שטעטקענעס, האט דער תנא געזאגט פאר דעם הייסט דאס ארץ צבי, אבער חוץ לארץ איז יא באגרעניצט.

כִּיּוֹן שִׁמְשָׁה הָיָה בַּחוּל הָיָה בִּרְכוּתוֹ מִגְּבֻלָּת

פארדעם האט דער אייבישטער אנגעווינטשען אונזערע אבות אברהם יצחק ויעקב אז זייערע קינדער וועט מען נישט קענען ציילען, ווייל זיי זענען געווען אין ארץ ישראל, וואס דארט איז נישטא קיין גרעניץ. אבער משה רבינו איז דאך געווען אין חו"ל, פארדעם איז אויף זיין ברכה געווען באגרעניצט, ווייל ער האט נישט געהאט ד' זכות פון ארץ ישראל. אזוי ווי מיר געפינען אין גמרא (ערכין לב:) אז משה רבינו האט נישט געדאווענט עס זאל בטל ווערען דער יצר הרע פון עבודה זרה, ווייל ער האט נישט געהאט ד' זכות פון ארץ ישראל.

רַק הַקֶּבֶץ הָיָה מְבָרָךְ בְּבִרְכָּה בְּלִי גְבוּל

פארדעם האט משה אנגעווינטשען ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם אֶלֶף פְּעָמִים, וואס איז באגרעניצט. האבין זיי געזאגט פאר משה, משה דו געבסט א גרעניץ פאר ד' ברכה, אבער הקב"ה האט שוין צוגעזאגט פאר אברהם וכו'. האט משה געענטפערט, דאס איז פון מיר ווייל איך בין אין חוץ לארץ, פארדעם ווינטש איך א באגרעניצטע ברכה, ווייל עס איז דא צוויי זאכען, איך בין א בשר ודם וואס איז באגרעניצט, אויף בין איך אין חו"ל וואס איז באגרעניצט. אבער דער אייבישטער יְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, מיט א ברכה אן קיין גרעניץ, ווייל ער איז אן קיין סוף.

יארצייטען פון צדיקים

י' מנחם אב תקמ"ב

הרה"ק רבי דוד פורקעס זי"ע
אב"ד ומו"ד מייזשין דק"ק מעזיבוז

רבי דוד פורקעס איז געבוירען בערך אין יאר ת"פ, צו זיין טאטע רבי צבי אין די שטאט יאנאו. ער האט געוואוינט אין מעזבוז נאך פאר דער בעש"ט איז דארט געקומען. ער איז געווען דער רב און דרשן דארט.

רבי דוד פורקעס האט געוואלט פארען קיין ארץ ישראל. פאר ער איז ארויסגעפארען, האט ער זיך געזעגנט פון זיין רבי'ן דער הייליגער בעל שם טוב. האט אים דער בעל שם טוב אנגעזאגט, ער זאל אכט געבן און פארזיכטיג זיין מיט זיינע ווערטער, און זאל זיך נישט באנארישען.

אויף דעם וועג האט זיך די שיף אפגעשטעלט אויף אן אינזל. רבי דוד האט זיך נאכגעפרייגט אויב עס איז דא יודען דארט, וואס ער קען דאווענען מיט זיי. האט מען איהם געזאגט עס וואוינט נישט קיין שום מענטש דא. פלוצלינג איז צוגעקומען צו איהם אן אלטער יוד, וואס האט אויס געזעהן זייער מכבדיג. דער אלטער יוד גיט אים שלום, און אינטערעסירט זיך אויף די אידן. און פרייגט איהם אויב זיי לעבען גוט, צו זענען זיי געזונט. האט רבי דוד געענטפערט: "דער אייבישטער פארלאזט זיי נישט". און אזוי אויף אלע שאלות, האט ער געענטפערט, דער אייבישטער פארלאזט זיי נישט.

דערנאך איז רבי דוד ארויף אויף דעם שיף. אבער אינמיטען וועג, איז ער געוואר געווארען, אז דער שיף וואס איז געווען אויף דעם וועג קיין ארץ ישראל, איז שוין געפארען. און די שיף וואס ער געפינט זיך יעצט, פארט צוריק. רבי דוד האט געהאט שטארק צער פון דעם. פלוצלינג האט ער אריינגעטראכט, וואס איז דא געווען, מען האט איהם דאך געזאגט, אז עס וואוינט נישט קיין שום מענטש אויף די אינזל, אויב אזוי ווי איז דער אלטער יוד דא אנגעקומען. ער האט געטראכט, ער גייט פרייגען דעם בעש"ט.

ווען רבי דוד איז אנגעקומען אהיים, איז ער אריין צום בעל שם טוב. נאך פאר ער האט עפעס געזאגט, האט דער בעש"ט גלייך גע'טענעט': "אוי וואס האסט די געטוהן, איך האב דאך געזאגט דו זאלסט זיך נישט באנארישען. דער אלטער יוד איז געווען אברהם אבינו, וועלכער האט זיך פארלייגט ארויסצוהעלפען פאר די יודען אין גלות, אז זיי זאלען שוין אויסגעלייזט ווערען פון די צרות. זענען געווען מקטריגים וועלכע האבען געטענה'ט אז די יודען זענען נישט גענוג מתפלל אויף די גאולה שלימה, און אלע מאל בשעת עס מאכט זיך אין הימל אן עת רצון הערשט מען אין הימל תפילות בלויז אויף די ענינים פון פרינסה וכדומה. און אויף די וויכטיגסטע און די הויפט בקשה, אויף די גאולה שלימה איז מען נישט גענוג מתפלל. פארדעם האט דער אייבישטער געפירט דו זאלסט אנקומען דארט, און אויב די וואלסט געזאגט אז די יודען לייזען צרות, וואלט אברהם אבינו געפויגלט א ישועה".

מזלָא טבאָ וגדיא יאִי

לידידנו הרה"ג ר' יוסף פרענקעל שליט"א
מרבני כוללינו
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק אייזיק קעססלער שליט"א
משב"ק דקהלתנו
לרגל הולדת נכדיו התאומים בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יהושע לעפקאוויטש שליט"א
והר"ר דוד לייב לעפקאוויטש שליט"א
לרגל אירוסי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ